

İntihal | Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

| This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

TÜRK MEDENİ HUKUKUNDAKİ ZİYETLİĞİN KORUNMASI YOLLARININ OSMANLI HUKUKUNA MUKAYESESİ*

COMPARISON OF THE WAYS OF PROTECTION OF PROPERTY IN TURKISH CIVIL LAW WITH OTTOMAN LAW

Mesut Altay*

ÖZ

Osmanlı Hukukundaki zilyetliğin korunması yolları ile Türk Medeni Hukukundaki zilyetliğin korunması yollarının karşılaştırılması, benzer ve farklı yönleri çalışmada ele alınmıştır. Bu çalışma neticesinde ecdadımızın hangi kaidelere göre malları üzerindeki zilyetliklerini korudukları, zilyetliğe bakış açılarında zamanla nasıl değişikliklerin olduğu ve ileride nasıl değişiklikler olabileceği hususunda okurlarda bir ufuk açması hedeflenmektedir. Aynı zamanda Mecelle Ahkam-ı Adliyye ile Türk Medeni Kanunu arasında küçük yorum ve bakış açısı farklılıkları haricince zilyetliğin korunması yolları bakımından benzer yönlerinin ne kadar fazla olduğu hususlarının açıklanması amaçlanmaktadır. Çalışmada zilyetliğin meşru müdafaa yoluyla, dava yoluyla ve idari yoldan korunmasına ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Küçük farklılıklar olsa da genel itibariyle zilyetliğin korunmasına ilişkin kaidelerin devam ettiği, Türk Medeni Hukukunda Osmanlı Hukukunun izlerinin rahatlıkla görüldüğü anlaşılabacaktır. Kişinin malı üzerindeki zilyetliğini koruma içgüdüsünün insanın varlığı ile birlikte ortaya çıktığı, bu içgüdü nedeniyle kişilerin malları üzerindeki hâkimiyetlerini devam ettirmek istemesinden dolayı zilyetliğin korunmasına ilişkin hükümlerin düzenlendiği sonucu çıkarılabilir. Osmanlı Devleti döneminde uygulanan şeri ve örfi hukuk kurallarına ilişkin kaynaklardan ve Türk Medeni Hukukuna ilişkin kitaplardan fazlasıyla istifade edilerek naçizane çalışma yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Medeni Hukuku, Türk Medeni Hukuku, Zilyetliğin Korunması, İslam hukuku, Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye

* Bu makale “Zilyetliğin Korunması Yolları” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

☎ 0000-0003-4554-1487 ✉ mesut18altay18@gmail.com

Bu eser Creative Commons Alıntı-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

ABSTRACT

In this study, the ways of protecting possession in Ottoman law and the ways of protecting possession in Turkish civil law are compared and their similarities and differences are addressed. The result of this study is to open a horizon for the readers about the rules by which our ancestors protected their possession on their goods, how their perspective on possession changed over time and how there might be changes in the future. At the same time, it is targeted to explain how much are the similarities between the Mecelle Ahkam-ı Adliyye and the Turkish Civil Code in terms of ways of protecting possession, apart from minor differences in interpretation and perspective. In the study, evaluations are made regarding the protection of property through self-defense, legal ways and administrative ways. It will be easy to understand, even if there are minor differences, that the rules of protection of possession in general have remained and the traces of Ottoman law can be seen in our Turkish civil law. It can be concluded that the instinct to protect one's possession on his goods has arisen with the existence of man, and due to this instinct, rules for the protection of property have been enacted because man wants to maintain his dominion over his property. A humble study has been made by making use of the sources related to the rules of shari and customary law applied during the Ottoman Empire and the books on Turkish Civil Law.

Keywords: Ottoman Civil Law, Turkish Civil Law, Property Protection, Islamic Law, Majalla al-Ahkām al-Adliyyah,

GİRİŞ

Mülkiyet hakkı toplum açısından çok büyük öneme sahiptir. Mülkiyet hakkı Anayasanın 35. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile de korunma altına alınmıştır. Zilyetlik kavramı da mülkiyet hakkı ile farklı kavramlar olsa da birbirleri ile ilişkili kavramlardır.¹ Zilyetlik mülkiyet hakkına karine teşkil edebilmektedir. Bu haliyle zilyetliğin korunması dolaylı olarak zilyetliğin karine teşkil ettiği mülkiyet hakkına saldırı ve tecavüzlerin de dolaylı olarak korunmasını ifade ettiği söylenebilir. Kişinin zilyetliğindeki malın korunması aynı zamanda toplumsal güven ve huzurunun oluşmasına da katkı sağlayacaktır. Aksi halde zilyetlikleri tecavüz veya saldırıya uğrayan kişinin zilyetliklerinin korunmaması durumunda kişilerin ihkâk-ı hak yapmak suretiyle kendi haklarını ve zilyetliklerini koruma durumunun söz konusu olabileceği açıktır.

Çalışmada zilyetliğin korunması yollarının Osmanlı Hukuku ve Türk Hukuk sistemindeki karşılaştırılması yapılarak geçmişten bugüne zilyetliğin korunmasına ilişkin yöntemlerdeki değişiklikler, bakış açısı farklılıkları ele alınmıştır. Geçmiş ve mevcut zilyetliğin korunması yollarının tespit edilmesi neticesinde gelecekteki zilyetliğin korunması yollarına ışık olabilmesi niyetiyle çalışma yapılmıştır. Çalışmada öncelikle genel itibarıyla zilyetlik ve zilyetliğin türlerinden bahsedilecek olup sonrasında Osmanlı Hukuk sistemindeki ve Türk Hukuk sistemindeki zilyetliğin korunması yolları önce Türk Hukuk sistemi sonrasında Osmanlı Hukuk sistemi olmak üzere ele alınacaktır.

I. ZİLYETLİK KAVRAMI VE ZİLYETLİK ÇEŞİTLERİ

Zilyetliğin korunması yollarını belirtmeden önce zilyetlik kavramı ve zilyetliğin çeşitleri bu başlık altında ele alınacaktır. Bu başlıklar altında ele alınacak hususlar çalışmanın diğer kısımlarının net olarak anlaşılabilmesine katkı sunacaktır. Bu başlık altında öncelikle zilyetlik kavramı ve devamında zilyetliğin çeşitleri izah edilecektir.

A. ZİLYETLİK KAVRAMI

Türk Hukukunda zilyetlik kavramının tanımını kanunda mevcut değildir. Ancak Türk Medeni Kanunu 973. maddesindeki ifadeden zilyetliğin tanımına ilişkin değerlendirmede bulunulabilir. Zilyetlik TMK'nin 973. maddesindeki ifadeden çıkarımla “*bir şey üzerinde fiili hakimiyet olarak*” tanımlanabilir.² Zilyetlik Türk Hukuk Lügatında “*Maddi bir şey üzerinde bir şahsın haiz bulunduğu fiili hakimiyet ve kudreti ifade eyliyen vaziyettir.*” şeklinde ifade

¹ Zilyetlik ve mülkiyet kavramlarının anlamları Roma Hukukunda yer yer keşişe de her ikisi de farklı kavramlar olup, zilyetlik o şey üzerinde fiili hakimiyeti, mülkiyet ise hukuki hakimiyeti ifade etmektedir. (Ecenur, Barutçu, “Roma Hukukunda Zilyetliğin Korunmasına Yönelik Hukuki Çare: Interdictum”, Yaşar Hukuk Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2021, s.200.), (https://www.academia.edu/78946501/Roma_Hukukunda_Zilyetli%C4%9Fin_Korunmasına_Yonelik_Hukuki_Care_Interdictum Erişim Tarihi: 31/10/2022)), Mehmet Ünal ve Veysel Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018, s.93.

² M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020, s. 43, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1986. s. 12753, Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 2015/15023 Esas, 2018/1955 Karar, 12/02/2018 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> : Erişim Tarihi: 31/10/2022).

edilmiştir. Zilyetlik haklı veya haksız zilyetlik olunmasına bakılmaksızın kişiye mal üzerinde fiili bir hakimiyet kuvvet ve tesir etme imkânı tanımaktadır.³ Mülkiyet ile zilyetlik ilişkisi bakımından Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'ne de değinmek gerekirse mülkiyet hakkı bildirgenin 17. maddesinde düzenlenmiş ancak mülkiyete ilişkin herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Mülkiyet kavramı "possession" kavramı ile ifade edilmiştir.⁴

Zilyetlik konusuna İslam Hukukunda en fazla değinen ve farklı bakış açısı ile değerlendirme yapanlar Maliki ve Hanefi Mezhebi müçtehitleri olmuştur. Zilyetlik konusu Mecelle-i Ahkam-ı Adliye içerisinde Kitabı'l Beyyinat ve't Tahlif bölümünde ele alınmıştır.⁵ İslam Hukukunda zilyetlik İslam'ın ilk dönemlerinden beri klasik kaynaklarında incelenmiştir. Ancak bu incelemeler konuyu sistemleştirme yönünde değil ortaya çıkan sorunlara çözümler üretme şeklinde olmuştur.⁶ Zilyetliğin tanımına ilişkin klasik fıkıh kitaplarında tanım bulunamamasının nedeni, sorun odaklı çalışmalar yapılması, fakihlerin sorunların çözümüne yönelmesi ve İslam Hukukunun kazuistik bir hukuk sistemi olmasından dolayıdır.⁷

Osmanlı Hukukunda Maliki mezhebine mensup büyük imamlardan bir tanesinin tanımına göre zilyetlik "*Kendi hesabına, kendisi için elinde tutmak. Herhangi bir cismi herhangi bir hayvanı, herhangi bir evi elinde tutmak, onun tasarruf imkânına sahip olmaktır.*" şeklinde tanımlanmıştır.⁸ İslam hukuku her ne kadar kazuistik bir yöntem ile ele alınmış olsa da Tanzimat Dönemi ile birlikte yeniden kanunlaştırma dönemine girilmiştir. Bu kanunlaştırma sürecinin Osmanlı Devleti hukuk sisteminde büyük bir önemi vardır. Bu dönemle birlikte artık soyut hükümler de ortaya çıkarılmaya başlanmıştır.⁹ Mecelle-i Ahkam-ı Adliye'nin 1679. maddesinde zilyedin tanımı yapılmıştır. Zilyed "*Bir ayne bilfiil vaz-ı yed eden yahut tasarruf-ı müllak ile tasarrufu sabit olan kimsedir.*" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰ Zilyetlik için malı elinde

³ Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, *Türk Hukuk Lügati*, Ankara, Başbakanlık Basımevi 1991, s. 340, 371, (<https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-lc3bcgatc4b1.pdf> : Erişim Tarihi: 30/10/2022), Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, İstanbul, İz Yayıncılık, 2001, s.186.

⁴ Betül, Özlük, "*Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler*", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 1, 2019, s. 147, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/680637> Erişim Tarihi: 31/10/2022), Hasan Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, İstanbul, Der Yayınları, 2017, s. 9.

⁵ Ali Himmet Berki, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliye)*, İstanbul, Hikmet Yayınları, 1990, s.373.

⁶ Şevket Topal, "*İslam Hukukunda Zilyedlik*", Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, 2000, s. 11.

⁷ Topal, "*İslam Hukukunda Zilyedlik*", s. 14, Recep Özdemir, *Mecelle'de Eşya Hukuku*, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Cilt 13, Sayı 26, 2020, s. 138, Yakup Mahmutoğlu, "*İslâm Hukukunun Kazuistik Yapısı Üzerine*", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2012, s. 141-142.

⁸ Choueri Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, çev., Halil Cin, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 1966, s. 801.

⁹ Mahmutoğlu, "*İslâm Hukukunun Kazuistik Yapısı Üzerine*", s.133-134, Mehmet Akif Aydın, "*Kanunnameler ve Osmanlı Hukuku'nun İşleyişindeki Yeri*", Osmanlı Araştırmaları, Cilt 24, Sayı 24, 2004, s. 40, Seda Örsten Esirgen, "*Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Hukukunda Kanunlaştırma Hareketleri*", Adalet Dergisi, Cilt 0, Sayı 62-63, 2019, s. 437, Ahmet Kılınç, "*The Influence Of The Ottoman State On Islamic Law*". Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, Sayı 2, 2022, s.565, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2319546> Erişim Tarihi: 23/11/2022).

¹⁰ Berki, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliye)*, s. 373, Sabri Şakir Ansay, *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, Ankara, İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik Kollektif Ortaklık, Ankara, 1954 s. 92, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 194.

bulundurmak veya malik gibi tasarrufta bulunmak gerekmektedir. Ancak el koyma elinde bulundurma ancak menkul mallarda olabilecek bir durumdur.¹¹

Türk Hukuku ve Osmanlı Hukukunun zilyetliğin genel kaidelerinde klasik teoriyi tercih ettiği o nedenle de zilyetliğin unsurları olarak eşya üzerinde fiili hâkimiyet ve zilyet olma iradesinin olması gerektiği ifade edilmiştir.¹² Türk Medeni Kanununa göre kabul edilen zilyetliğin unsurlarına ilişkin anlayış ile Osmanlı Hukuk sistemindeki zilyetliğin unsurlarına ilişkin anlayış birbirleri ile örtüşmektedir.¹³ Osmanlı Hukukunda da zilyetliğin maddi unsuru olarak eşyanın fiili hakimiyeti altında bulundurulması ve manevi unsur olarak zilyet olma iradesi vardır.¹⁴ Hanefi Mezhebine göre zilyetlikte zilyetlik iradesi unsur olarak kabul edilmiştir.¹⁵

Malik gibi tasarruf etme kullanma, faydalanma ve tüketme tasarruflarını ifade etmektedir. Bu tasarruflar hem menkul hem de gayrimenkuller için söz konusu olabilmektedir.¹⁶ İslam Hukukundaki zilyetlik ifadesinden anlaşılması gereken dava esnasındaki fiili zilyetlik olmayıp kişinin öncesinde ve sonrasında olan haklı zilyetliğidir.¹⁷

B. ZİLYETLİĞİN ÇEŞİTLERİ

Zilyetliğin çeşitliliği hususunda Türk Hukuku ile Osmanlı Hukuku genel itibarıyla benzerlik arz etmektedir. Öncelikle her ne kadar sınıflandırma hususunda farklı görüşler olsa da Türk Hukukundaki genel kabul görmüş tüm sınıflandırmalar ifade edilmeye çalışılmaktadır. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu 974. maddesinde asli ve ferî zilyetlik düzenlenmiştir.¹⁸ Eşya üzerinde malik sıfatıyla zilyet olan kişi asli zilyet olarak ifade edilmektedir.¹⁹ Asli zilyedin aynı hakından dolayı başka bir zilyede tanımış olduğu zilyetlik ferî zilyetlik olarak ifade edilebilir.²⁰ Kişi eşya üzerinde başka bir kişinin aracı olmasına gerek kalmaksızın hâkimiyete sahip ise

¹¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 194-208.

¹² Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 801-802, Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 46,50, Turhan Esener ve Kudret Güven, *Eşya Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s.77, Haluk Nami Nomer ve Mehmet Serkan Ergüne, *Eşya Hukuku*, İstanbul, On iki Levha Yayınları, 2019, s. 20, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.94-99, Şeref Ertaş, *Eşya Hukuku*, İzmir, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2012, s. 28-29, Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016, s.68-70.

¹³ Topal, “*İslam Hukukunda Zilyetlik*”, s. 32.

¹⁴ Topal, “*İslam Hukukunda Zilyetlik*”, s. 34-35, Ansay, *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, s. 92-93.

¹⁵ Topal, “*İslam Hukukunda Zilyetlik*”, s. 37.

¹⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 194.

¹⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 194.

¹⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 58. Sirmen A. Lale, *Eşya Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s.51, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.34.

¹⁹ Burhan Sınmaz ve İzzet Karataş, *Zilyetlik Nedeniyle Gayrimenkul Hukuk Davaları*, Ankara, Yetkin Yayınevi,1989, s. 31, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s. 82, Nomer ve Ergüne, *Eşya Hukuku*, s.26, *Türk Hukuk Lügatı*, s. 371, Şevket Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Araştırmaları Merkezi, 2013, s. 418, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyetlik> Erişim: 24.09.2022), Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.51, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 11, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 26, Gökhan Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2018. s. 150, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.34, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.83, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, s.1253.

²⁰ Sınmaz; Karataş, *Zilyetlik Nedeniyle Gayrimenkul Hukuk Davaları*, s. 31, Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s.58, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.82, Türk Hukuk Lügatı, s. 371, Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 418, A. Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s. 51, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 26, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.51, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 11, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.118 Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 150.

dolaysız zilyetlik söz konusudur. Kişi eşya üzerinde başka bir kişi aracılığı ile hâkimiyete sahip ise zilyetliği dolaylı zilyetliktir.²¹ Kişinin hakka dayanmayan haksız zilyetlik durumunu bilmesi veya bilebilecek durumda olması durumu kötüniyetli zilyet olarak, hakka dayanmayan zilyetlik durumunu bilmeyen ve bilebilecek durumda olmayan zilyet iyiniyetli zilyet olarak ifade edilebilir.²² Kişinin sahip olduğu zilyetliğinin temelinde bir hak olup olmadığına göre hakka dayalı zilyetlik ve hakka dayalı olmayan zilyetlik ayrımı yapmak mümkündür. Temelinde olan hak mülkiyet, kira, ariyet vb. haklar olabilmektedir. Hırsızın zilyetliği de hakka dayalı olmayan zilyetlik olarak ifade edilebilir. Zilyetliğin hakka dayalı olup olmaması Osmanlı Hukukunda zilyetliğin korunması hususunda önem arz etmektedir.²³ Dolaysız zilyedin zilyetliğini tek başına kullanıp kullanmadığına göre tek başına zilyetlik ve birlikte zilyetlik ayrımı yapılması mümkündür. Dolaysız zilyet sayısı bir tane ise tek başına zilyetlik olarak ifade edilir.²⁴ Kişi eşya üzerindeki hakimiyeti kendisi için değil de bu eşyayı kendisine veren kişi adına eşya üzerinde fiili hakimiyette bulunuyor ise başkası için zilyetlik söz konusu olmaktadır. Şayet kişi eşyayı kendisine veren kişinin zilyetliğini inkâr etmeksizin aralarındaki hukuki ilişki gereği eşyayı kendisi için de elinde bulunduruyor ise kendisi için zilyetlikten bahsedilebilir.²⁵ Elindeki eşya üzerinde hiçbir aynı veya şahsi hak iddiasında bulunmaksızın eşyayı elinde bulunduranlar başkası için zilyet olarak ifade edilebilir. Bu kişilerin mal üzerinde hakimiyetleri mevcuttur ancak bu hakimiyetleri başkaları içindir.²⁶ Kişi eşyayı başkasının hâkimiyetine terk etmeksizin başkasının eşyayı kendisine hizmet etmesi için kullanmasına izin veriyorsa o zaman zilyet yardımcılığı söz konusu olmaktadır. Kendisine hizmet edilen kişi dolaysız zilyetliğini devam ettirmektedir.²⁷

Türk Hukukunda farklı sınıflandırmalar olsa da genel itibariyle kanundaki sınıflandırmalar ve doktrinde ortaya çıkan sınıflandırmalar yukarıda ifade edildiği şekildedir. Osmanlı Hukukunda ise zilyetlik konusu içtihadı dayalı olarak ilerlediğinden dolayı kesin olarak zilyetliği bölümlere ayırmak pek mümkün olmayıp farklı tasnifler ortaya çıkabilmektedir.²⁸

²¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 63, *Türk Hukuk Lügatı*, s. 371, Selin, Sert Sütçü, “*Dolaylı- Dolaysız Zilyetlik Kavramlarının Ayırt Edilmesi*” Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2019, s.264 (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/749796> Erişim Tarihi: 31/10/2022), Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.52, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 11, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 29, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 151, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.86.

²² Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 57, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 11, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 31.

²³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 57, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 187, Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 50, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 11, Ünal ve Başpınar *Şekli Eşya Hukuku*, s.137, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.34, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.88.

²⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 64, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.84, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 31, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.52, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.117, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.35, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s. 81.

²⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 48, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 25-26, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.129, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 152, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.90.

²⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 61, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.85, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.129, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.36.

²⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 48-49, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.54, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 11, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 34, Ünal ve Başpınar *Şekli Eşya Hukuku*, s.130, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.31, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.91.

²⁸ Topal, “*İslam Hukukunda Zilyedlik*”, s. 77-78, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 187, Recep Özdemir, *Mecelle’de Eşya Hukuku*, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Cilt 13, Sayı 26, 2020, s. 138, Mahmutoğlu, “*İslâm Hukukunun Kazuistik Yapısı Üzerine*”, s.140-141.

Zilyetliğin sınıflandırılmasına ilişkin açık bir tasnif olmasa da zilyetlik bir hak veya izne dayanıp dayanmamasına ve tazmin durumuna göre ayrılabilir. Kişi mal üzerinde malik sıfatıyla, hukuki bir izne dayanarak veya gasp, hırsızlık dolayısıyla zilyet olabilir. Kişi malik sıfatıyla zilyet ise yedü'l milk, hukuki izne dayalı zilyet ise yedü'l emane, gasp veya hırsızlık gibi haksız zilyetliğe dayanıyorsa ve kişiye tazmin sorumluluğu getiriyorsa yedü'l daman olarak, kişiye tazmin sorumluluğu getiriyorsa yedü'l emane olarak ifade edilebilir.²⁹ Zilyetliğin tazminata bağlı olup olmamasına göre zilyetlik emanet zilyetliği, tazmin zilyetliği olarak ayrılmaktadır. Emanet zilyetliği malın malikin rızasına ve zilyedin iyi niyetine dayalı olan zilyetliklerdir. Bu zilyetliklerde zilyedin herhangi bir zarar tazmini durumu söz konusu olmamaktadır. Ancak zilyet mala gelecek zararlardan sorumlu olduğu durumlarda tazmin zilyetliği söz konusu olacaktır.³⁰

Zilyetliğin sağlamlık derecesine göre İbn Rüşd'ün sınıflandırması mevcuttur. Bu sınıflandırmaya göre zilyetliğin en zayıf olduğu durumun babanın oğluyla, oğlun babası ile olan zilyetliği, sonrasında akraba olan ortakların miras veya miras dışı bir sebebe dayalı zilyetliği, daha sonra kuvvetli olarak ifade edilebilecek zilyetlik bir mülkte ortak olmayan akrabaların zilyetliği, aralarında ortaklık bulunan fakat akraba olmayan kimselerin ortaklıklarında bulunmayan bir başka şey üzerindeki zilyetlik ve zilyetliğin en fazla güçlü olduğu durumun aralarında ortaklık olmayan kimselerin ortaklıklarında yer olmayan şey üzerindeki zilyetlikleri olarak ifade edilmiştir.³¹

Zilyetlik mahiyeti itibarıyla fiili zilyetlik ve hukuki zilyetlik olarak da ayrılabilir. Fiili zilyetlik doğrudan doğruya maddi mallar üzerindeki zilyetlikler olarak ifade edilmektedir. Eşyanın kendisinden bağımsız olarak sahip olunan hakların kullanımı neticesinde mevcut olan hâkimiyet sağlama durumu hukuki zilyetlik olarak adlandırılmaktadır.³² Zilyetlik Osmanlı Hukukunda da Türk Hukukuna benzer mahiyette konusuna göre eşya üzerinde ve hak üzerinde zilyetlik olarak ayrıma tabi tutulabilir.³³ Zilyetlik yine asli ve ferî zilyetlik olarak da ayrıma tabi tutulabilmektedir.³⁴ Zilyetliğin ait olduğu kişiye göre kendisi için zilyet ve başkaları için zilyet olarak ayrıma tabi tutulabilir.³⁵ Zilyetliğin bir yada birden fazla kişiye ait olup olmadığına göre tek zilyetlik ve birden fazla kimsenin zilyetliği şeklinde sınıflandırmadan bahsedilebilir.³⁶

II. GENEL İTİBARIYLA OSMANLI HUKUKUNDA VE TÜRK HUKUKUNDA ZİLYETLİĞİN KORUNMASI

Türk Hukuk sisteminde zilyetliğin üç farklı şekilde korunması mümkündür. Bu yöntemlerden iki tanesi Türk Medeni Kanunu'nda bir tanesi de 3091 Sayılı Taşınmaz Mal

²⁹ Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 418, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> Erişim Tarihi: 24.09.2022).

³⁰ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 78-80.

³¹ Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 418, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> Erişim Tarihi: 24.09.2022).

³² Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 87-88, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 186.

³³ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 81.

³⁴ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 82.

³⁵ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 84.

³⁶ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 88-89.

Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir.³⁷ Zilyetliğin korunma yolları Türk Medeni Kanunu kapsamında meşru müdafaanın özel bir hali olarak değerlendirilen kuvvet kullanarak zilyetliğin korunması ve zilyetliğin dava yoluyla korunmasıdır. 3091 Sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'da zilyetliğin idari yoldan korunmasına ilişkin düzenleme de mevcuttur.³⁸ Türk Hukukuna büyük oranda benzerlik oluşturacak şekilde Osmanlı Hukukunda ise zilyetliğin korunma yolları meşru müdafa kapsamında koruma, zilyetlik davaları ile koruma ve zilyetliğin idari yoldan korunması şeklinde olmaktadır. Zilyetliğin idari yoldan korunması işini "Hisbe Teşkilatı" yürütmüştür.³⁹

Osmanlı Hukuk sistemi baştan yeni bir hukuk sistemi kurulmasını amaçlayan bir hukuk sistemi olmayıp zaten devletin geçmişinde var olan hukuk sisteminin devamı ve tarihte olan Türk İslam Devletleri'nden etkilenme sonucu oluşan bir sistemdir.⁴⁰ Osmanlı Devleti nüfusunun büyük bir kısmının Müslüman olmasından dolayı Osmanlı Devleti'nde İslam Hukuku hakimdir. Ancak her devletin İslam Hukuku kaidelerini uygulamalarında mezhepler arası farklılıklar, siyasi ve kültürel sebepler gibi çeşitli sebeplerle farklılıklar olabilmektedir.⁴¹ İslam Dininde kişinin malı, canı ve namusu değerlidir. O nedenle kişinin malını haksız yere almak da haram ve günahdır.⁴² Mecelle 97. Maddesindeki genel hükümde de geçerli bir sebep olmaksızın birinin malının alınmasının caiz olmayacağı ifade edilmiştir.⁴³

Osmanlı Hukuk sistemi genel itibariyle öncelikli İslam Hukuku sonrasında örfi hukuka göre şekillenmektedir. Burada hem İslam Hukuku hem de örfi hukuk iç içe uyum içerisinde

³⁷ Jale G. Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 228, Eda Şahin Şengül, "Türk Medeni Kanunu Kapsamında Taşınmazlarda Zilyetliğin Korunması" Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, 2022, s. 177, (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/article/1116338> Erişim Tarihi: 31/10/2022).

³⁸ Oğuzman, Selçü ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 89, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.104, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 53, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.172, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 154, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.107-108, Özel Kanun 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'dur.

³⁹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s.188, Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s.419 (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> Erişim Tarihi: 24.09.2022).

⁴⁰ Ömer Faruk Habergitiren ve İshak Yalnız, "Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı", *Journal of Social Sciences and Humanities*. 2021, Cilt 5, Sayı 2, 2021, s.282.

⁴¹ Habergitiren ve Yalnız, *Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı*, s.282.

⁴² Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013, s. 478, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 196, Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, İstanbul, İz Yayıncılık, 2001, s. 456, Mustafa Cevat Akşit, *Mebcut*, İstanbul, Gümüşev Yayıncılık, 2008, s.78, "Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna, mallarınızı, bâtıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp vererek) yemeyin." (En-Nisa:4/29), (<http://www.kuranikerim.com/mdiyanet/nisa.htm> Erişim Tarihi: 04/10/2022), "Yitik bir şeyi, ancak şaşkın (sapık) kimse kendi malına katar." İbn Mace, "Lukata" 1, (https://muslim-library.com/books/tr_Sunen_i_ibn_Mace.pdf), (Erişim Tarihi: 01/10/2022), "«Kim, hakkı olmayan bir şeyi iddia ederse bizden değildir ve ateşten oturacağını (cehennemdeki yerini) hazırlasın" İbn Mace, "Ahkam" 6, (https://muslim-library.com/books/tr_Sunen_i_ibn_Mace.pdf) (Erişim Tarihi: 01/10/2022), "Bir kimse haksız olarak bir başkasının yerine tecavüz ederse, o yerin yedi katı da o kimsenin boynuna geçirilir." Buhari "Mezalim", 13, (<https://ia803208.us.archive.org/25/items/SAHIHIBUHARI1.CILT/SAH%25C4%25B0H-%25C4%25B0%20BUHAR%25C4%25B0%201.C%25C4%25B0LT.pdf>), (Erişim Tarihi: 01/10/2022).

⁴³ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 456, Akşit, *Mebcut*, s.80, Mecelle 97. Madde "Bila sebep-i meşru birinin malını bir kimsenin ahz eylemesi caiz olmaz," şeklindedir. (Berki, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye)*, s. 28).

uygulanmıştır. Ancak çatışma durumunda öncelikli olarak İslam Hukuku uygulanmaktadır.⁴⁴ Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye yürürlüğe girmeden önce hakimler Hanefi Mezhebi içtihatlarına göre, Şeyhülislam tarafından verilen fetvaların yayınlandığı mecmualardan ve fıkıh kitaplarından faydalanmak suretiyle hükümlerini verirlerdi.⁴⁵ Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye'nin oluşturulması için Ahmet Cevdet Paşa'nın önderliğinde nitelikli kişilerden oluşan bir heyet tarafından Hicri 1284 yılında çalışmalara başlanılmış olup çalışmalar Hicri 1293 yılında sonra ermiştir.⁴⁶ 4 Ekim 1926 tarihinde İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanununun TBMM'de kabul edilmesiyle birlikte Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye yürürlükten kaldırılmıştır.⁴⁷

Zilyetliğin korunabilmesi için öncelikle zilyetliğin ihlal edilmesi gerekmektedir. Bu ihlal de haklı bir sebep olmaksızın veya zilyedin rızası olmaksızın zilyedin eşya üzerindeki fiili kudretine müdahale edilmesi olarak ifade edilebilir. Bu durum eşyanın zilyedin fiili hâkimiyetinden çıkarılması veya zilyedin eşya üzerindeki fiili kudretine müdahale şeklinde gerçekleşebilir.⁴⁸ Zilyetliğe tecavüz herhangi bir haklı sebep olmaksızın zilyedin eşyayı kullanmaktan kısmen alıkonulması olarak ifade edilebilir. Zilyetliğin gönül rahatlığıyla kullanılmasının bazı hareketlerle veya sözle engellenmek istenilmesi de zilyetliğe tecavüz olarak değerlendirilmektedir. Zilyetliğe tecavüz halinde eşya zilyedin hâkimiyet alanından çıkmamış olup tecavüz neticesinde eşyanın kullanılması zorlaşmaktadır.⁴⁹

Zilyetlik toplumdaki farklı düzenlemelere tabi tutulmuş kimlerin nasıl zilyet olacağı, hangi zilyetliklerin korunacağı toplumun yapısına dinamiklerine göre değişimler göstermiştir.⁵⁰ Zilyetliğin korunmasına ilişkin iki farklı sistem olduğu söylenebilir. Bazı

⁴⁴ Habergören ve Yalnız, *Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı*, s. 282-283, Fatih Sultan Mehmet Kanunnamesi 14. maddesinde ve Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesi 15. maddede kısasın uygulanmaması halinde para cezasına hükmedilmesi gerektiği belirtilmek suretiyle İslam Hukukuna aykırı olacak şekilde para cezasının düzenlenmesi, İslam Hukukunda ergin olmayanların eylemleri neticesinde herhangi bir ceza öngörülmemişken Fatih Sultan Mehmet Kanunnamesi 20. maddesine göre çocuğun maddi durumuna göre para cezasına karar verilmesinin gerektiğine ilişkin hükümler dikkate alınarak Osmanlı Hukukunda İslam Hukukuna aykırı hükümlerin olduğu iddia edilmektedir. (Coşkun Üçok, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 1947, s. 65-66), Osmanlı Hukukunda İslam Hukukuna aykırı hükümlere ilişkin detaylı bilgi için bakınız: Coşkun Üçok, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 1947, s. 48-73.

⁴⁵ Berki, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye)*, s. X, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 192, Fetva mecmuaları genellikle soru cevap şeklinde hazırlanmış olup istisnai olarak uygulamada sık görülen problemlere ilişkin cevaplar şeklinde de düzenlenmiş olabilmektedir. Fetva mecmualarının derlenmesine XVI. yüzyıldan sonra Ebussuud Efendi'nin verdiği fetvaların toplanması ile başlamıştır. (Örsten Seda, *Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Fetva Mecmuaları*, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, 2007, 29-40, s. 31-32.) Fetva mecmuaları ile ilgili detaylı bilgi için bakınız ; Örsten Seda, *Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Fetva Mecmuaları*, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, 2007, 29-40, Aydın, "Kanunnameler ve Osmanlı Hukuku'nun İşleyişindeki Yeri", s.40, Kılınç, "The Influence Of The Ottoman State On Islamic Law", s.555, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2319546> Erişim Tarihi: 23/11/2022).

⁴⁶ Berki, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye)*, s. IX, Ansay, *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, s. 50, Osmanoğlu Karahasanoğlu Cihan, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye'nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Cilt 29, Sayı 29, 2011, s.98, Özdemir, *Mecelle'de Eşya Hukuku*, s.121.

⁴⁷ Osmanoğlu Karahasanoğlu, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye'nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi*, s. 116, Örsten Esirgen, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Hukukunda Kanunlaştırma Hareketleri", s. 464.

⁴⁸ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 229.

⁴⁹ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 230.

⁵⁰ Topal, "İslam Hukukunda Zilyetlik", s. 23.

sistemlerde zilyetliğin arkasında hak olup olmadığına bakmaksızın sırf zilyetlik olmasından dolayı korunmaktadır. Bazı sistemlerde de zilyetliğin korunabilmesi için zilyetliğin haklı zilyetlik olması gerekmektedir.⁵¹ Türk Hukukunda zilyetliğin korunmasında zilyetliğin hakka dayanıp dayanmadığı önem arz etmeksizin sırf zilyetlikten kaynaklı olarak korunmaktadır. Yani zilyetlik haksız zilyetlik olsa dahi yine de zilyetliğin korunması imkânlarından faydalanılabilmektedir.⁵² Osmanlı Hukukunda ise fakihler genel olarak zilyetliğin korunması için hakka dayalı zilyetlik olması gerektiğini ifade etmişlerdir.⁵³ Zilyetliğin hakka dayanıp dayanmadığına bakmaksızın korunması gerektiğini düzenleyen hukuk sistemleri kamu düzeninin, toplumsal huzurun sağlanması amacıyla sırf zilyetliği korumayı tercih etmektedir.⁵⁴

Osmanlı Hukukunda zilyetlik aynı zamanda 1329 Tarihli Sulh Hakimleri Kanunu 24. maddesinde de düzenlenmiştir. Bu maddede bir kimsenin uhdesinde, tasarrufunda bulunan mal ve gayrimenkule tecavüz ve müdahale olunarak zilyetlik ihdas edildiğinde daha önce zilyet olan kimsenin zilyetliğin iadesi davası açarak zilyetlik hakkı bulunduğunu ispat ettiğinde zilyetliğin kaldırılmasına karar verileceği ifade edilmiştir.⁵⁵ Osmanlı Hukukunda zilyetliğin tanımında fiili hâkimiyet ve o şeyin maliki gibi davranmanın olduğu söylenebilir.⁵⁶ Osmanlı Hukuk sisteminde malik sıfatıyla zilyetler zilyetlik davalarıyla korunmakta olup zilyetliğin korunabilmesi için malik olma iradesinin mevcut olması gerekmektedir.⁵⁷ Osmanlı Hukukunda zilyetliğin korunması gerçekten mal üzerinde hak sahibi olan zilyedi korumaya yöneliktir.⁵⁸ Bu noktada Osmanlı Hukuku pozitif hukuktan ayrılmaktadır.

III. ZİLYETLİĞİN KORUNMASI YOLLARI

Zilyetliğin korunması yolları hem Osmanlı Hukukunda hem de Türk Hukukunda zilyetliğin kuvvet kullanarak korunması, zilyetliğin dava yoluyla korunması ve zilyetliğin idari yoldan korunması olarak sınıflandırılabilir. Bu başlık altında da her bir koruma yolu ayrı ayrı ele alınarak, konunun zilyetliğin korunması yollarına ilişkin kısmı izah edilmiş olacaktır.

A. ZİLYETLİĞİN KUVVET KULLANARAK KORUNMASI

Zilyetliğin kuvvet kullanarak korunması yolunda Türk Hukuk sistemi ile Osmanlı Hukuk sisteminin örtüştüğü söylenebilir. O nedenle her iki hukuk sistemine göre de ortak olan hususlar genel olarak ifade edilecektir.

⁵¹ Topal, “İslam Hukukunda Zilyedlik”, s. 150.

⁵² Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 88, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 52, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.171, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 142,154, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s. 45, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.107.

⁵³ Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 419, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> 24.09.2022), Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 187

⁵⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 53, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.101, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 58, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.111, Antalya Gökhan, *Eşya Hukuku Cilt II*, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2018, s.139.

⁵⁵ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s.799, 11 Kasım 1329 Tarihli Sulh Hakimleri Kanunu 24. madde.

⁵⁶ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 801.

⁵⁷ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 802.

⁵⁸ Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 419, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> Erişim Tarihi: 24.09.2022).

Kişinin dinine, canına ve malına karşı herhangi bir saldırı gerçekleştirilmesi durumunda kişinin meşru müdafaa hakkı vardır.⁵⁹ Meşru müdafaa hakkını kullanan kişi bu hakkını kullanmasından dolayı hem hukuki hem de cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak bunun için meşru müdafaa'nın saldırı ile orantılı olması, saldırının fiilen gerçekleşmiş olması ve zilyetliğin meşru müdafaa'da bulunacak kişinin elinden uzun süreli olarak çıkmış olmaması yani meşru müdafaa'nın saldırı anında kullanılması gerekmektedir.⁶⁰

Zilyetliğin kuvvet kullanılarak korunması genel meşru müdafaa hakkının özel bir yansıması olarak düşünülebilir. Ancak farklı olarak hem zilyetliği ihlal edene karşı kuvvet kullanma imkânı vermekte hem de malı gasp edenden geri almaya da imkân sağlamaktadır.⁶¹

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun ikinci bölümünde ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler düzenleniş olup kanunun hükmü ve amirin emri başlıklı 24. maddesi, meşru savunma ve zorunluluk hali başlıklı 25. maddesi ve hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası başlıklı 26. maddesi hakkın korunmasına yönelik hukuka uygunluk nedenlerinden bahsetmektedir. Kişinin kendisinin veya bir başkasının bir hakkına yönelik bir saldırı olduğu zaman kişi bu saldırıyı saldırı ile orantılı bir şekilde defedebilir. Yine kişi kanundan doğan hakkını kullandığında da bu kişiye ceza verilemez. Buradan da yine hakkın Türk Ceza Kanunu anlamında da korunma altına alındığı anlaşılmaktadır.⁶²

Bahsedilen Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemeler haricinde Türk Medeni Kanunu'nda da benzer mahiyette düzenlemeler mevcuttur. Türk Medeni Kanunu zilyetliğin hükümleri, korunması, savunma hakkı başlığı altındaki 981. maddesinde de zilyetliğin korunmasına ilişkin hükümler mevcuttur. Ancak buradaki hükümler kanunun genel anlayışı dikkate alınarak TCK'daki düzenlemelere göre konusu suç teşkil etmeyen zilyetliğe müdahalelere ilişkin olup konusu suç teşkil eden zilyetliğe müdahalelere de hayli hayli uygulanabilmektedir.⁶³

Meşru müdafaa'nın nasıl olması gerektiğinin değerlendirilmesi gerekirse zilyetlik hakkının korunması yollarından müdafaa hakkında öncelikle zilyet mütecevize sözle karşı koyabilmektedir. Şayet bu durumun yeterli olmaması durumunda zilyedin mütecevize karşı zor kullanılarak tecavüzü önlemesi, tecavüz konusu gayrimenkul ise gayrimenkulden kovmak, uzaklaştırmak ve uygun miktarda kuvvet kullanma yetkisi vardır.⁶⁴ Zilyet gasp sonucunda elinden çıkmış eşyayı yeniden zilyetliğine almak amacıyla kuvvete başvurabilir.⁶⁵ Taşınır eşyada zilyet zilyetliğin gaspını önlemek amacıyla kuvvet kullanabilir, gasıbı kovalayabilir ve takip edebilir.

⁵⁹ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 162, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, s. 12754

⁶⁰ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 163-164, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.70, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 18, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 54.

⁶¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 89, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.69-70, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 18, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.173, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 155, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.108.

⁶² Cengiz Otacı, "Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Zilyetliğin Korunması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 10, 2012, s. 540-541, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.71-72, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.46.

⁶³ Otacı, *Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Zilyetliğin Korunması*, s. 543-544, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.31.

⁶⁴ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 232-233, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s. 102, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.174-175, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 156, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.47, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.113-114.

⁶⁵ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 233.

Ancak bu yetkileri kullanabilmek için gasp ile müdafaa hakkı arasında zaman bakımından az çok bir yakınlık bulunması gerekmektedir. Yani gasbın yakalanması fiilin işlenmesinden uzun süre sonra ise bu durumda zilyedin gasbın elinden zorla eşyayı alma yetkisinin kalktığı söylenebilir.⁶⁶ Yani özellikle taşınırın kuvvet kullanarak korunmasında savunmanın derhal yapılması gerekmektedir.⁶⁷ Bu aşamadan sonra zilyetliğin diğer korunması yolları ile zilyetliğin korunması gerekmektedir.⁶⁸

Zilyetliğin savunulması amacıyla veya eşyanın geri alınması amacıyla kuvvet kullanılması önemli olan husus hal ve durumun haklı göstereceği kadar kuvvet kullanılması, kuvvet kullanmanın gerekli ve ölçülü olmasıdır.⁶⁹

Kişi kanundan doğan hakkına dayanarak zilyetliğe müdahalede bulunursa bu kişiye karşı meşru müdafaa hakkı kullanılamamaktadır.⁷⁰ Rızanın geçerli olmadığı hile ve ikrah hallerinde rıza ile zilyetlik devredilmiş olsa bile zilyetliğe saldırı olduğunun kabulü, hata halinde ise saldırının var olmadığını kabul etmek gerekmektedir.⁷¹ Zilyetliğin gasp edilmesi veya saldırıya uğraması durumunda zilyet kuvvet kullanarak zilyetliğini geri alamamış ise veya kuvvet kullanarak zilyetliğini koruma imkânı olmamış ise zilyet dava yoluyla zilyetliğini koruyabilmektedir.⁷²

B. ZİLYETLİĞİN DAVA YOLUYLA KORUNMASI

Türk Medeni Kanunu 982-984. maddeler arasında zilyetliği gasbedilen veya zilyetliği saldırıya uğrayan zilyedin dava açmak suretiyle zilyetliğini koruyabileceği düzenlenmektedir.⁷³ Bu korumalar zilyetliğin geri verilmesi ve buna ilişkin tazminat davaları veya saldırının sona erdirilmesi, saldırı sebebinin önlenmesi ve bunlara ilişkin tazminat davaları ile olmaktadır.⁷⁴

⁶⁶ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 233, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.103, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 55, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.110.

⁶⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 92, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s. 70, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 156-157.

⁶⁸ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 188, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 55, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 155, 156.

⁶⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 92, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.103, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 18, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 56, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.177, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 158, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.47.

⁷⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 90, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.102, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.178, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 148, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.45.

⁷¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 90, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.109.

⁷² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 188, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.104, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.114-115.

⁷³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 93, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.72, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.115.

⁷⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 93, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.72, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 61, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 154, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 165, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.48.

Zilyetliğin iadesi davası açılabilmesi için gasıbın kusurlu olması veya zilyedin zarara uğramış olması gerekmemektedir.⁷⁵ Zilyetliği saldırıya uğrayan zilyet bu saldırının sonlandırılmasını dava yoluyla talep edebilmektedir.⁷⁶

Osmanlı Hukukunda iki çeşit zilyetlik davası mevcuttur. Birinci türde zilyetlikten mahrumiyet halinde açılan zilyetlik davası olup bu davada zilyetlik hafif bir şiddet yoluyla, keyfi bir hareket veya haksız bir fiil neticesinde kaybedilmiş olmalıdır. İkinci tür zilyetlik davasında ise zilyetliğin elden çıkmasının daha sert bir şekilde kuvvet kullanma veya tehdit zoruyla olması gerekmektedir.⁷⁷

Osmanlı Hukukundaki birinci türde basit yedin iadesi davasının açılabilmesi için bazı şartları vardır. Öncelikle bir zilyetlik olması gerekmektedir. Bu zilyetlik malik sıfatıyla zilyetlik olmalıdır. Kanun koyucu bu davanın açılabilmesi için her hangi bir süre tayin etmemiştir. Burada bahsedilen zilyetliğin nizasız bir zilyetlik olması ve zilyetliğin ispat edilebilmesi için zilyetliğin aleni bir zilyetlik olması gerekmektedir. Davacı malik sıfatıyla zilyet olduğunu ispat edebilmek için bu hususta ihtilaf olmasa bile mülkiyet senedine dayanmak zorundadır. Basit yedin iadesi davası açılması için bir süre öngörülmemiş ise de genel dava açma süresi olan davaların mutad sükût süresi olan on beş yıl içerisinde davanın açılması gerekmektedir.⁷⁸

Osmanlı Hukukunda ikinci tür cebir sebebiyle yedin iadesidir. Bu dava türünün şartlarından bahsetmeden bir hususa değinmek gerekirse burada zilyetliğin elden çıkışı kuvvet kullanma veya cebirle olmaktadır. Bu durumda menkul bir malında zilyetliğini kaybetmiş kişinin şayet yetkili mercilere ulaşma ihtimali yoksa kuvvet kullanmak suretiyle zilyetliğini geri alabileceği Osmanlı Hukukunda düzenlenmiştir. Aynı şey taşınmazlar için geçerli değildir. Taşınmazlarda kuvvet kullanarak zilyetliğin geri alınabileceği düzenlenmemiştir. İkinci tür cebir sebebiyle yedin iadesinin istenebilmesi için davacının nizasız zilyet olduğunu ve zilyetliğinden kuvvet yoluyla mahrum olduğunu ispatlaması yeterlidir. Birinci dava türünden farklı olarak bu dava türünde kişinin malik sıfatıyla zilyet olması gerekmemektedir. Yani bu davayı kiracı gibi malik olmayan zilyetlerde açabilir.⁷⁹

Mecellede hüküm bulunmayan durumlarda İslam Hukuku kaidelerine göre hareket edilmesi gerekmektedir.⁸⁰ Zilyetliğin iadesine ilişkin davalar Mecellenin 1613. maddesine dayanılarak açılmaktadır.⁸¹ Zilyetlik davaları yedin iadesi davası olarak da adlandırılmaktadır. Zilyetlik davaları zilyetliğin iadesini veya zilyetliğe yönelik saldırı ve gaspları ortadan kaldırmayı amaçlayan davalar olarak ifade edilebilir.⁸²

⁷⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 94, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.74, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.101, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 18.

⁷⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 96, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 157.

⁷⁷ Choueri Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, çev., Halil Cin, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 3-4, 1968, s. 243.

⁷⁸ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 244-246.

⁷⁹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 247-248.

⁸⁰ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 239-240, Özdemir, *Mecelle'de Eşya Hukuku*, s. 123.

⁸¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 198,

⁸² Türk Hukuk Lügatı, s. 371.

Osmanlı Hukukunda bazı irtifak haklarının zilyetliğin korunması davası ile korunması düzenlenmiştir. Bu irtifak hakları sulama irtifak hakkı (hak-el şurb) ve içme suyu alma hakkı (hak el choffo)'dır.⁸³ Osmanlı Hukukunda geçit hakkı zilyetliğe ilişkin dava açma yetkisi vermez sadece mülkiyete ilişkin dava açma yetkisi vermektedir.⁸⁴

Bu tür zilyetliğin korunması yolunda sadece malik sıfatıyla zilyetlikler korunabilmektedir. Kanun koyucu sadece gerçek mülkiyete sahip zilyetlikleri korumayı amaçlamıştır.⁸⁵ Osmanlı Hukukunda şayet zilyetliğin kazanılması haksız bir şekilde olmuş ise bu şekildeki zilyetliğin korunması da mümkün değildir.⁸⁶

1. Zilyetlik Davalarında Usul Hükümleri

Zilyetliğin iadesi davası gasıba ve bunun külli haleflerine karşı açılabilir. Ancak cüzi haleflerine karşı açılıp açılmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar üçüncü kişilere karşı bu davanın açılmasını davanın özü ile bağdaşmayacağını savunmaktadır.⁸⁷

Kişi şayet zilyetliğe ilişkin dava açmadan mülkiyete ilişkin dava açmış ise bu aşamadan sonra zilyetlik davası açamaz. Zilyetlik davasından feragat ettiği anlamı çıkmaktadır. Ancak zilyetliğin kaybı mülkiyete ilişkin dava açıldıktan sonra oluşmuş ise bu durumda zilyetliğe ilişkin dava açılmasında her hangi bir engel bulunmamaktadır.⁸⁸

Zilyetliğin korunmasına ilişkin davalarda görevli mahkemenin değerlendirilmesinde 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 4/1-b-c maddeleri dikkate alınarak zilyetliğin korunmasına ilişkin davalarda Sulh Hukuk Mahkemelerinin görevli olduğunu söyleyebiliriz. Sulh Hukuk Mahkemelerinin görevli olduğu dikkate alınarak bu davalarda basit yargılama usulü uygulanması gerekmektedir.⁸⁹ Osmanlı Hukukunda da aynı şekilde zilyetlik davalarında görevli hakim Sulh Hakimidir. Sulh Hakimi tarafından verilen kararlara karşı temyiz yolu açıktır.⁹⁰

Osmanlı Hukukunda biraz önce bahsettiğimiz davaların usullerinden bahsetmek gerekirse; Sulh Hakimi yemin, keşif, ikrar, mülkiyet senetleri veya bir soruşturma ile davayı çözebilir. Karşı taraf davacının mülkiyet iddiasına itiraz etmese dahi davacı bu davada mülkiyet senedini ibraz etmeli ve zilyetliğin elinden çıktığı anda zilyet olduğunu ispat etmesi

⁸³ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 241, Özdemir, *Mecelle'de Eşya Hukuku*, s. 128.

⁸⁴ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 241.

⁸⁵ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 245, Malik kelimesi bir şeye sahip anlamına gelmektedir. (Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul, Bilmen Basım ve Yayınevi, 1986, s. 19).

⁸⁶ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 804-808.

⁸⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 95, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.74, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.50.

⁸⁸ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.251.

⁸⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 99, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s. 76, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.108, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.201, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 167, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.52, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.121, Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 2013/8270 Esas, 2013/923 Karar sayılı kararı,

⁹⁰ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 250.

gerekmektedir.⁹¹ Ancak zilyetliğe ilişkin açılan bu davada Sulh Hakiminin hakkın esasına ilişkin karar vermesi mümkün değildir. O nedenle zilyedin mülkiyete ilişkin senedi ibraz etmesi sadece zilyet olduğunu ispatlamak amacıyla yönelik olup Sulh Hukuk Hakimi'nin mülkiyetin içeriğine yönelik karar verdiği anlamı çıkmamalıdır.⁹²

Zilyetlikle ilgili dava açıldığında hakimin kararı davanın reddi, davanın kısmen reddi, kısmen kabulü veya davanın kabulü şeklinde olacaktır. Hâkim davacının zilyetlik davasını yeterince ispat edemediğini anladığında davanın reddine karar verir. Hâkim davacının zilyetliğini ve zilyetliğin ihlal edildiğinin ispatlandığını anlar ise o zaman davanın kabulüne karar verecektir. Davanın kabulü ile birlikte davalı şayet iyi niyetli zilyet ise talep tarihinden, kötüniyetli ise talep tarihinden önce de davalının toplamış olduğu tüm semerelerin davalıdan alınarak davacıya iadesine karar verebilir.⁹³

Türk Medeni Hukukunda zilyetlik davaları hem taşınır hem taşınmazlar için açılabilen iken Osmanlı Hukukunda doktrinde tartışmalı olsa da zilyetlik davalarının sadece gayrimenkullere ilişkin açılabilceği kabul edilmiştir.⁹⁴

Osmanlı Hukukunda zilyetlik konusu şeyler binalar veya ağaçlar olması durumunda davalının bir aylık süre içerisinde yetkili mahkemeye müracaat ederek davacının davayı kazanması durumunda uğrayabileceği zarara ilişkin teminat göstermesi karşılığında binalar ve ağaçlar davalının zilyetliğinde bırakılabilir.⁹⁵ Şayet davalının bu yönde bir talebi olmaz ise veya teminat gösteremez ise o zaman davacının davanın red edilmesi durumunda davalının uğrayabileceği zarara karşılık bir teminat göstermesi durumunda binalar ve ağaçlar davacıya tevdi olur. Şayet her ikisi de teminat gösteremez ise binalar ve ağaçlar yedi emine teslim edilmektedir.⁹⁶

Osmanlı Hukukunda Sulh Hakimi mülkiyet davası ile zilyetlik davalarını kararında birleştiremez. Yani zilyetlik davasına bakan hâkim buna ilişkin kararında mülkiyete ilişkin istihkak davası hakkında da hüküm veremez⁹⁷

Osmanlı Hukukunda taraflardan her ikisi de zilyetliklerini ispat edip her iki tarafın da mülkiyet senedini mahkemeye ibraz etmesi durumunda davacının elinde önceki tarihli mülkiyet senedi var ise ve davacı zilyetliği elinden kayb olduğunda zilyet olduğunu ispat edebilir ise davacının davası kabul edilecek aksi halde davası reddedilecektir.⁹⁸ Sulh Hukuk Hakimi tarafından bu şekilde yapılan yargılama doktrinde zilyetlik davası ile mülkiyet davasının içtima edemeyeceği kuralına aykırılık teşkil ettiği iddiasıyla eleştirilmektedir.⁹⁹

Bazı şeyler üzerinde zilyetlik mümkün olmamaktadır. Kamu yararına tahsis edilen hayır vakıfları, camiler, yollar ve benzeri yerler ile devletin mülkiyetine ait mallar üzerine zilyetlik

⁹¹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 248.

⁹² Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 248.

⁹³ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.254-255.

⁹⁴ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 252.

⁹⁵ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.258.

⁹⁶ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s. 258,

⁹⁷ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.250.

⁹⁸ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.259.

⁹⁹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.259.

hükümleri uygulanmaz.¹⁰⁰ Ayrıca tehdit, kayıplık, küçüklük, akıl hastalığı ve benzeri mazeretler zilyetliğin etkisini önleyen geçerli mazeretlerdir.¹⁰¹

2. Zilyetlik Davalarında İspat

Dava zilyetlik hakkına dayanılarak açılabilir. Davacının davada ispat etmesi gereken husus eşyanın zilyedi olduğunu ve bunun gasbedilmiş olduğudur. Davalı taraf da eşyayı gasbetmediğini davacının rızasıyla eşyaya zilyet olduğunu veya davacının eşyanın zilyedi olmadığını ispat ederek davada kendisini savunabilir. Davalı taraf davacıya nazaran eşya üzerinde daha üstün bir hakkı olduğunu iddia etmesi durumunda bu iddiası mahkemece dinlenmez. Ancak davalı taraf eşyayı almaya tercihe şayan bir hakkı olduğunu derhal ispat ederse eşyayı iadeden kurtulmaktadır.¹⁰² Zilyedin elindeki eşya hakkında mülkiyet iddiası olan var ise onun mülkiyetini ispat etmesi gerekmektedir.¹⁰³

Osmanlı Hukukunda zilyetlik davalarında davacı mala zilyet olmayan ancak zilyet olmak isteyen kişi, davalı ise mala zilyet olan kişidir. Zilyetliğini ve hakkını ispat etmesi gereken kişi davacıdır. Davalıdan sadece yemin etmesi istenilmektedir. Davalının yemin etmesi durumunda mal davalının zilyetliğinde bırakılacaktır.¹⁰⁴

Türk Hukukunda zilyetliği gasbedilen kişinin zilyetliğinin haksız zilyet olması veya gasıbın zilyetliği gasp eylemini bir hakkını almak için yapması önem arz etmeksizin zilyetliği gaspa uğrayan kişi gasıba karşı zilyetliğin iadesi davası açabilir. Yani gasbedenin eşya üzerinde üstün hakkı olsa da eşyayı iade etmekle mükelleftir.¹⁰⁵ Ancak bu duruma istisnai bir hüküm vardır. Şayet davalı olarak gösterilen hali hazır zilyet davacıdan eşyayı alması gerektiren üstün bir hakkı olduğunu derhal ispat ederse eşyayı vermektен kaçınabilir. Bu üstün hak aynı hak olabileceği gibi şahsi hak da olabilir. Ancak davalının üstün hakkı derhal ispat etmesi gerekmektedir. Derhal ifadesinden anlaşılması gereken delil göstermek için süre istemeksizin elindeki delillerle derhal üstün hakkının ispatlanmasıdır.¹⁰⁶

Osmanlı Hukukunda en önemli yer tutan delillerden olan tanık delili hicretin ilk yıllarında suiistimal edilmese de günümüzde suiistimal edilmeye çok müsaittir. Osmanlı Hukukunda tanıkların şahitliklerinin güvenilirliğine ilişkin tezkiye ismi verilen araştırma usulü uygulanmakta olup bu araştırma usulünde tanığın şahitliğinden sonra şahitliğinin güvenilir olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla komşu ve çevreden araştırılmaktadır. Bu tezkiye gizli veya aleni olabilir. Tezkiye sonucunda tanığın güvenilir çıkması durumunda hakimin bu tanığın beyanını dikkate alması gerekmektedir.¹⁰⁷ Davacı zilyedin elindeki eşyasını almak amacıyla

¹⁰⁰ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 43.

¹⁰¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 209.

¹⁰² Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 237-238, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.86, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.116, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 25, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.122.

¹⁰³ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, 813.

¹⁰⁴ Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 419, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> Erişim Tarihi: 24.09.2022), Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 169, Akşit, *Mebcut*, s. 133.

¹⁰⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 93.

¹⁰⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 93-94.

¹⁰⁷ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 812, *Türk Hukuk Lügati*, s. 340.

tanık deliline başvurursa zilyedin başka bir tanık ile aksini ispatlaması mümkün değildir. Zilyedin malın kendisine ait olduğunun genel herkesçe bilinen bir durum olduğunu tanıklar göstererek ispat etmesi gerekmektedir. Çünkü Osmanlı Hukukunda kalabalığın yalan söyleme hususunda ittifak etmelerinin mümkün olmadığı kabul edildiğinden zilyede davacının iddiasının aksini bu şekilde ispat etme hakkı tanımıştır.¹⁰⁸ Taşınmazlar yönünden mülkiyeti ifade eden tapunun ortaya çıkması ile birlikte tanık delilinin taşınmazlar noktasında çok fazla geçerliliği kalmamıştır. Araziler üzerinde kadastro çalışmaları tamamlandıktan sonra mülkiyetin ispatı hususunda tapu kaydı kesin delil olmuştur.¹⁰⁹ Osmanlı Hukukunda genel itibarıyla zilyetlikte görünüşe itibar edilmektedir. Eşyayı elinde bulunduran kişi eşyanın maliki olarak kabul edilmektedir. Şayet davacı zilyedin malik olmadığını iddia ediyorsa bunu kendisinin ispatlaması gerekecektir.¹¹⁰ Aksi bir durum yoksa malı elinde tutan kişi o malın maliki sayılır. Ancak birden fazla kişinin mal üzerinde hak iddia etmesi durumunda taraflardan delil getirmesi istenir tarafların delil getirmemesi durumunda hali hazır zilyet lehine mülkiyet karinesi devam edecektir.¹¹¹

Osmanlı Hukukunda zilyetliğin ispatına ilişkin davalar gayrimenkuller ve menkuller için ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Gayrimenkuller için zilyetliğin ispatı tanık vb. her türlü delil ile yapılabilir. Mecellenin 1679 ve 1754. maddelerinde gayrimenkuller için hangi durumların zilyetliği ifade ettiği belirtilmiştir.¹¹² Menkullerde zilyetlik malı fiili olarak elde bulundurma ile mümkündür. Fiilen elde bulundurma halinde zilyetliğin ispatı için herhangi bir delile ihtiyaç yoktur. Bir mal üzerinde birden fazla kişi hak iddiasında bulunur ise taraflardan bu hususta delillerini sunması istenir. Her iki taraf da tanık getirir ise malın elleri altında bulunan bölümlerine ilişkin her iki tarafın da zilyetliğine karar verilir. Ancak taraflardan bir tanesi zilyetliğine ilişkin tanık getirir ve diğer taraf getiremez ise o zaman tanık getiren lehine zilyetliğe karar verilir. Her iki tarafa da zilyetliğe ilişkin tanık getirir ve tanıklardan birinin zilyetliğe tanıklığı daha eski ise yeni tarihli zilyetliğe tanıklık tercih edilmektedir. Her iki taraf da tanık getiremez ise yemine müracaat edilir. Yemin eden taraf lehine karar verilir. Şayet her iki taraf da yemin ederse dava delil olmadığından dolayı durdurulmaktadır.¹¹³ Hali hazır zilyet lehine zilyetlik karinesi mevcut olup bu karine kendisini zilyet olduğunu iddia eden davacının delil bulamaması durumunda halihazır zilyedin de yemin etmesi halinde ve hali hazır zilyet ile önceki zilyedin delillerinin karşılaşması durumunda hali hazır zilyedin tercih edilmesi şeklinde kendisini göstermektedir.¹¹⁴ Önceki zilyedin hak karinesine dayanan davasında davacı önceki zilyet olduğunu ve malın elinden rızası dışında çıktığını ispat etmesi gerekmektedir.¹¹⁵

¹⁰⁸ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 812.

¹⁰⁹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 812.

¹¹⁰ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 811.

¹¹¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 189, A. Fikri Yavuz, *Açıklamalı-Muameleli İslam İlmihali İslam Fikhi ve Hukuku*, İstanbul, Çile Yayınevi, 1963, s.441.

¹¹² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 198.

¹¹³ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 199, Yavuz, *Açıklamalı-Muameleli İslam İlmihali İslam Fikhi ve Hukuku*, s. 441, Akşit, *Mebcut*, s. 133.

¹¹⁴ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 200, Akşit, *Mebcut*, s. 133.

¹¹⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 200.

Delil çok fazlasını ispat ediyorsa bu delile azı ispat eden delile göre üstünlük tanınmaktadır. Tarih beyan edilmeden mutlak mülkiyete ilişkin açılan davalarda zilyedin değil zilyet olmayanın deliline üstünlük tanınır. Satın alma gibi tekrarı mümkün olan sebep ile her iki taraf da aynı kişiden mülkiyeti aldıklarını iddia ederlerse hali hazır zilyedin deliline üstünlük tanınır.¹¹⁶ Tarih beyan edilen zilyetliğe ilişkin davalarda zilyetlik tarihi eski olan beyanlarına itibar edilmektedir.¹¹⁷

3. Zilyetliğe Saldırı Sonrasında Zararın Tazminine İlişkin Davalar

Bu başlık altında zilyetliğe saldırı neticesinde zilyetliği elinden alınmış kişinin uğradığı zararın tazmini, iyi niyetli ve kötünietli zilyedin iade yükümlülüğünün kapsamı ve zilyedin semerelerden faydalanıp faydalanamayacağı hususları ele alınacaktır. Zilyetliğe saldırı sonrasında açılan zararın tazminine ilişkin davalar bu kısımda izah edilmiş olacaktır.

a. Genel Olarak Zarar Tazmini

Kişi zilyetliğine saldırıdan dolayı zarara uğramış ise bu zararların tazminini isteyebilir. Bu zarar tazmininin dayanağı haksız fiil olarak değerlendirilmekte ve haksız fiil sorumluluğu olmasından dolayı saldırıda bulunanın kusurlu olması gerekmektedir.¹¹⁸ Zilyetliğe saldırı sonucu oluşan zararın tazminine ilişkin davayı mülkiyet hakkı sahibi olmayan dolaysız zilyetlerin de açması mümkündür.¹¹⁹

Zilyetliğin gasbı nedeniyle tazminat davası zilyetliğin geri verilmesi davası ile birlikte açılabilir gibi bu davadan ayrı olarak da istenebilir. Bu tür tazminat davasında haksız fiil kurallarına dayanılması gerektiği ve gasıbın kusurlu olması gerektiği doktrinde kabul görmektedir. Ancak eşyanın geri verilmesine ilişkin davada gasıbın kusuru aranmamaktadır. Burada bahsedilen tazminat davasında sadece zilyedin zilyetliğinden faydalanamamasından kaynaklı olarak ortaya çıkan zararların tazmini istenebilmektedir.¹²⁰

b. İyiniyetli Zilyedin İade Borcunun Kapsamı

İyiniyetli zilyet tüm dikkat ve özeni göstermesine rağmen hal ve şartlara göre zilyet olma hakkı olmadığını bilmeyen veya bilmesi de gerekmeyen kişi olarak ifade edilmektedir.¹²¹ Türk Medeni Kanunu sorumluluk üst başlıklı kısımda 993-994 ve 995. maddelerde iyi niyetli ve kötünietli zilyet bakımından sorumluluklar ayrı ayrı düzenlenmiştir. Kişi zilyetliği devraldığı kişinin zilyetliğinin haksız olduğunu bilmemesi ve bilebilecek durumda olmaması durumunda iyi niyetli olarak kabul edilmektedir.¹²²

¹¹⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 201.

¹¹⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 201-202, Yavuz, *Açıklamalı-Muamelatlı İslam İlmihali İslam Fıkhi ve Hukuku*, s. 441.

¹¹⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 98.

¹¹⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 99.

¹²⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 96.

¹²¹ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 268, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 206, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.88, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.168.

¹²² Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 131-132, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.98, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.122, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.73, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.168.

Zilyetliğin iadesine ilişkin davada davacı tarafta eşyayı iyiniyetle elinde bulunduran önceki zilyet bulunmaktadır.¹²³ Davalı tarafta da halihazır zilyet bulunmaktadır. Davalının iyi niyetli veya kötüniyetli olması eşyayı elde ettiği andaki durumuna göre tespit edilmektedir.¹²⁴

Türk Hukukunda iyiniyetli zilyet iddia ettiği hakkına uygun olarak eşyayı kullanması sonucunda eşyada meydana gelen hasar, eksilmelerden, eşyayı iddia ettiği hakkına göre kullanması neticesinde elde etmiş olduğu menfaat ve semerelerden de iade yükümlülüğü bulunmaktadır. İyiniyetli zilyet sadece eşyayı iade ile yükümlü olacaktır. Ancak iyiniyetli zilyet var saydığı, iddia ettiği hakkın sınırlarını aşarak eşyayı kullanması durumunda eşyada meydana gelecek zarar ve eksilmelerden, elde ettiği maddi menfaat ve semerelerden sorumlu olacaktır.¹²⁵ İyi niyetli zilyet geri verme anında mal hangi vaziyette ise o şekilde vermek ile yükümlüdür. Şayet malın bir kısmının elinden çıkmış olması bir kısmının da kendisinde olması durumunda iyi niyetli zilyedin elinde kalanı vermesi gerekir. İyi niyetli zilyet eşyanın kaybedilmesinden, yok olmasından veya hasara uğramasından sorumlu olmaz.¹²⁶

İyi niyetli zilyedin eşyaya yaptığı harcamaların iadesi hususunda yapılan harcamaların zorunlu, yararlı ve lüks olup olmadığına göre ayırım yapılması gerekmektedir. Yararlı masraf malın değerini veya randımanını artıran masrafları, zorunlu masraf da malın korunması ve bakımı için gerekli olan masrafları ifade etmektedir. Zorunlu ve yararlı masraflar haricinde kalan eşya için yapılan masraflar lüks masraf olarak ifade edilebilir.¹²⁷

İyi niyetli zilyedin eşyayı geri vermesi gerektiğinde zilyet eşya üzerinde yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderlerin karşılığının ödenmesini isteyebilmektedir. İyi niyetli zilyedin zorunlu ve yararlı masrafların karşılığını isteyebilmesi eşya kendisinden talep edilmesi durumunda mümkündür. İyi niyetli zilyet yapmış olduğu zorunlu ve yararlı masrafların karşılığı verilinceye kadar malı iadede kaçınılabılır.¹²⁸ İyi niyetli zilyedin zorunlu ve yararlı masraflarını almadan eşyayı iade etmesi durumunda uygulamada iyi niyetli zilyedin iki yıllık zamanaşımı süresi içerisinde tazminat davası açılabileceği kabul edilmektedir.¹²⁹

Zorunlu ve yararlı masraflar haricinde kalan lüks masraflar açısından iyi niyetli zilyedin bu masrafları isteme hakkı bulunmamaktadır. İyi niyetli zilyedin yapmış olduğu lüks masraflar eşyaya zarar vermeden ayrılıp alınabilir ise iyi niyetli zilyedin bunları ayırıp alma imkânı vardır.

¹²³ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 251, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.90.

¹²⁴ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 253, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.75.

¹²⁵ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 270-271, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.100, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.122, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 99, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.250, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.75, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.171.

¹²⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 134, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.100-101, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.122, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 33, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.250-251.

¹²⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 136, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.103, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.124.

¹²⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 136, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 101, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.253-254.

¹²⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 136, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.82.

Ancak eşyanın iade edildiği kişi bu lüks masrafların karşılığını ödemediği takdirde iyi niyetli zilyet lüks masrafları söküp alamayacaktır.¹³⁰

İyi niyetli zilyedin kısmen korunduğu hal olarak para ve hamile yazılı senetler dışındaki diğer eşyalarda kişinin elinden rızası dışında çıkması durumunda bu mal açık artırmada, bir pazarda veya benzer eşya satan bir kimseden alınmış ise bu iyi niyetli zilyet ancak ödemediği bedel kendisine geri verilirse malı geri vermek zorundadır ödemediği bedel kendisine ödeninceye kadar malı iadede kaçınabilir.¹³¹ Buradaki hak hapis hakkı olmayıp malı iadede kaçınmaya dair bir haktır. İadede kaçınma hakkının hapis hakkından en büyük farklı malı satarak talep edebileceği giderleri karşılayamamasıdır.¹³²

Osmanlı Hukukunda zilyetlik davalarında mülkiyete ilişkin delilin yanında zilyetliğe ilişkin delillerin de sunulması, bazı davalarda mal üzerinde zilyet olanların tercih edilmesi zilyetlik ile mülkiyetin Osmanlı Hukukunda da farklı kavramlar olduğunu göstermektedir.¹³³ Osmanlı Hukukunda iyi niyetli zilyet malın talep edilmesi halinde mal elinde mevcut ise malı aynen verecek mal elinde mevcut değil ise malı aldığı günkü değerinden tazmin etmesi gerekmektedir. Kişi kendisinin haklı zilyed olduğunu düşünerek, zilyetliğin haksız şekilde alındığını bilmeksizin taşınmazın üzerine bedelini çok fazla geçecek şekilde yatırım yaparsa o zaman iyi niyetli olduğu dikkate alınarak arsa bedelini ödemesi şartıyla taşınmaza sahip olabilir. Aksi halde taşınmazı iade etmekle yükümlüdür.¹³⁴

Osmanlı Hukukunda kendisine mal emanet edilen kişi bu emaneti inkâr ederse yani emanete hıyanet ederse o zaman tazminat ödemekle yükümlüdür. Emanetçinin kusur veya ihmali olmaksızın mal telef olur ve emanetçi de bu durumdan korkarak malın emanet edildiğini inkâr ederse normalde tazminat ödemekle yükümlü olmasa dahi sırf inkâr ettiği için dolayı tazminat ödemesi gerekmektedir.¹³⁵

c. Kötüniyetli Zilyedin İade Borcunun Kapsamı

Zilyet olma hakkı olmadığını bilen veya bilmesi gereken zilyet kötüniyetli zilyet olarak ifade edilmektedir. Kötüniyetli zilyet üzerine düşen gerekli araştırmaları yapmadan eşyayı elinde bulunduran kişidir.¹³⁶ Kötüniyetli zilyet bakımından geri verme borcunda daha ağır bir durum söz konusudur. Kötüniyetli zilyet eşyanın haksız olarak alıkonulmasından dolayı hak

¹³⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 136, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.107, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.124, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 33, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 103, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.76, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.172.

¹³¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 127, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.88, 106, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 103, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.76.

¹³² Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.107, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.123, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.175.

¹³³ Topal, "İslam Hukukunda Zilyetlik", s. 31, 56, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 189.

¹³⁴ Topal, "İslam Hukukunda Zilyetlik", s. 186, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 464.

¹³⁵ Mehmet Keskin, *Şafii Fıkhı II*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016, s. 558, Mustafa El-Hin, Mustafa El Buğa ve Ali Eş-Şerbeci *Büyük Şafii Fıkhı*, İstanbul, Arslan Yayınları, 1994, s. 344, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 479,

¹³⁶ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 275, Sirmen, *Eşya Hukuku*, s.101, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.124, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 176, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.77, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.177.

sahibinin oluşan zararlarından, elde ettiği veya elde etmeyi ihmal ettiği ürünlerden sorumlu olacak ve bunların karşılığında tazminat ödemesi gerekecektir.¹³⁷ Türk Hukukunda kötüniyetli zilyedin eşya üzerinde herhangi bir hakkı bulunmamaktadır. Kötüniyetli zilyedin elinde bulundurduğu eşyadan faydalanma hakkı yoktur. Kötüniyetli zilyet eşyayı zilyetliğine girdiği andaki durumu ile iade etmesi gerekmektedir. Şayet zilyetliği süresince eşyanın uğramış olduğu hasar mevcut ise bu hasarlardan, elde etmiş olduğu semerelerden ve maddi menfaatlerden sorumludur. Semereler mevcut ise aynen iade edilmesi, mevcut değil ise kıymetlerinin tazmin edilmesi gereklidir. Kötüniyetli zilyet ayrıca elde etmeyi ihmal ettiği semereler mevcut ise bu semerelerden de sorumlu olacaktır.¹³⁸ Kötüniyetli zilyet eşyayı kullanmış ise kullanmasından dolayı sağladığı faydaya karşılık tazminat ödemekle sorumlu olacaktır.¹³⁹

Kötüniyetli zilyet eşya üzerinde herhangi bir hakkı olmadığını anladığı anda eşyayı hemen sahibine iade etmeye mecburdur. Şayet eşyanın sahibini bilmiyorsa bunu araştırması gerekmektedir. Eşyanın kime iade edileceğini bilen veya bilmesi gereken kötüniyetli zilyet haksız olarak eşyayı alıkoymaktan kaynaklanan bütün zararlardan sorumlu olacaktır. Eşyanın kime iade edilmesi gerektiğini bilmeyen kötüniyetli zilyetler kusurları ile eşyalara ve semerelere vermiş oldukları zararlardan ve toplamadıkları semerelerden sorumlulardır.¹⁴⁰ Kötüniyetli zilyet sadece eşyaya yapmış olduğu zaruri masrafları isteme hakkına sahiptir. Bunun haricinde herhangi bir hakkı mevcut değildir.¹⁴¹

Şayet mal o anki zilyetten karşılıksız geri alınamayacak durumda ise veya malı alma hakkının kötüniyetli zilyede geçmesi durumunda kötüniyetli zilyet malın karşılığını tazmin etmekle sorumludur.¹⁴² Kötüniyetli zilyet şayet malı başka bir zilyede devretmiş ve sonraki zilyet mala zarar vermiş ise bu zarardan hem malı devralan hem devreden kötüniyetli zilyet sorumludur.¹⁴³ Kötüniyetli zilyedin karşılayacağı zarar haksız fiil sorumluluğuna dayalı bir tazminattır. Ancak kötüniyetli zilyet açısından burada kusur şartı aranmayacaktır.¹⁴⁴ Burada bir istisnadan bahsetmek gerekirse kötüniyetli zilyet eşyayı kime vereceğini bilmiyor ise sadece kusuru ile verdiği zararlardan sorumlu tutulması gerekecektir.¹⁴⁵ Kötüniyetli zilyetlerin zilyetlikleri birbirlerini takip etmekte ise eşyanın alıkonulmasından dolayı zarar oluşması durumunda birbirini takip eden kötüniyetli zilyetlerin tamamının müteselsilen sorumlu olması için Türk Borçlar Kanunu 61. maddedeki koşulların sağlanması gerekecektir.¹⁴⁶

¹³⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 138, Sirmen, *Eşya Hukuku*, s.101, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 105, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.178.

¹³⁸ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 275-277, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.258, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.187.

¹³⁹ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 280.

¹⁴⁰ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 280-281, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.102, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 107, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.260.

¹⁴¹ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 282, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.82.

¹⁴² Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 139.

¹⁴³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 139, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.102.

¹⁴⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 140.

¹⁴⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 140, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.260.

¹⁴⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 140.

Kötüniyetli zilyede kanun koyucu mal için yapmış olduğu zorunlu giderlerin karşılığını talep etme hakkı tanımıştır. Ancak kötüniyetli zilyede zorunlu giderler karşılanıncaya kadar malı iadeden kaçınma imkânı tanınmamıştır. Ayrıca kötüniyetli zilyet yararlı ve lüks masrafları talep edemeyecektir. Kötüniyetli zilyede tanınan bu hak TBK 82. madde kapsamında iki yıllık ve on yıllık zamanaşımına tabidir.¹⁴⁷

Osmanlı Hukukunda zilyetliğin iadesinde yükümlülükler zilyedin iyi niyetli veya kötüniyetli olması durumuna göre değişiklik arz etmektedir. Zilyedin kötüniyetli olması durumunda kötüniyetli zilyet mal mevcut ise malı aynen geri vermekle yükümlüdür. Şayet mal telef olmuş ise malın gasp zamanındaki ve yerindeki değerini vermesi gerekmektedir.¹⁴⁸ Osmanlı Hukukunda Medeni Hukuktan farklı olarak şeyi kötüniyetli zilyetten devralan kişi eşyanın sahibinin elinden rızası dışında çıktığını, haksız zilyetlik olduğunu bilmesede dahi kötüniyetli zilyet olarak değerlendirilerek malı ve maldan elde ettiği tüm semereleri iade etmek zorundadır. Burada bahsedilen semereler doğal semereler ve hukuki semerelerdir.¹⁴⁹ Endüstriyel semerelerin durumu biraz daha farklıdır. Şayet zilyedin emeği neticesinde ortaya çıkan bir durum var ise örneğin ektiği tohum ve sebze gibi o durumda zilyet bu ürünleri iade etmek zorunda değildir. Ancak zilyedin toprağı işlemeden dolayı taşınmazdaki değer düşüklüğünü malike ödemesi gerekmektedir.¹⁵⁰ Kötüniyetli zilyet malda ortaya çıkan fazlalıklar, değer artışları ve mahsüller var ise bunları da iade edecek veya iade edemez ise değerini tazmin edecektir.¹⁵¹ Kötüniyetli zilyed elindeki malı iade etmekle yükümlüdür. Hem Hanbeli hem de Şafii Mezheplerine göre Kötüniyetli zilyet bedelini ödese dahi mala sahip olamaz o mal üzerindeki tüm tasarrufları geçersizdir.¹⁵² Kötüniyetli zilyet mümkün ise malın aslını mümkün değil ise bedelini malın sahibine vermelidir. Yani malın aslını vermenin imkânsız olması durumunda malın bedelini vermelidir.¹⁵³ Mal misli mal ise malın mislini ödemesi gerekir. Ancak bazı durumlarda misli mallarda çarşı ve pazarlarda bulunmayabilir bu durumda gasıbın malın değerini ödemesi gerekir.¹⁵⁴ Kötüniyetli zilyet malın bazı vasıflarını kendisi masraf yapmak suretiyle değiştirir ise zilyet isterse malı tazmin ettirir isterse ilave ve eklerin masrafını zilyede vermek suretiyle malı geri alabilir. Şayet değişiklik esaslı değişikli ise malın isim ve mahiyetini değiştirecek şekilde olmuş ise mal haksız zilyedin olup hak sahibi malın bedelini haksız zilyetten tazmin eder.¹⁵⁵ Şayet kötüniyetli zilyet malı aldıktan sonra malın değerinde kötüniyetli zilyetten kaynaklı olmayan sebeple piyasa fiyatı düşmüş ise malın sahibi malın zilyetliğinden çıktığı zamanındaki

¹⁴⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 149, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.126, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 113, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.83, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.188.

¹⁴⁸ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 205, *Fetavayi Hindiyeye Ansiklopedik İslam Fıkhı*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1986, s.24, Akşit, *Mebcut*, s. 80.

¹⁴⁹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 810, Akşit, *Mebcut*, s. 81.

¹⁵⁰ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 810, *Fetavayi Hindiyeye Ansiklopedik İslam Fıkhı*, s.24, Akşit, *Mebcut*, s. 151.

¹⁵¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 481, *Fetavayi Hindiyeye Ansiklopedik İslam Fıkhı*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1986, s.24, Akşit, *Mebcut*, s. 81.

¹⁵² Topal, "İslam Hukukunda Zilyetlik", s. 195.

¹⁵³ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 479, Akşit, *Mebcut*, s. 81.

¹⁵⁴ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 480, Akşit, *Mebcut*, s. 81, Piyasada bulunmayan malın değeri piyasada olduğu son zamanlardaki değeridir. (Akşit, *Mebcut*, s. 83).

¹⁵⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 205,

değerini değil hali hazırdaki daha düşük olan değeri isteyebilir. Ancak kötüniyetli zilyedin kullanmasından dolayı değer düşüklüğü oluşmuş ise o durumda kötüniyetli zilyedin bu değer düşüklüğünü de karşılaması gerekir.¹⁵⁶

Maliki mezhebine göre mal kötüniyetli zilyedin elinde olmayan bir sebepten ötürü bir afet vb bir olaydan dolayı yok olmuş ise zilyedin tazmin yükümlülüğü bulunmamaktadır.¹⁵⁷

Osmanlı Hukukunda malın değerindeki azalış durumunda kimin sorumlu olacağı hususunun değerlendirilmesinde mal şayet kendisine faiz işletilebilen misli mal ise malın sahibi sadece malı alabilir malın değerinin düşüklüğünü isteyemez. Ancak malın değerindeki azalma malın bir kısmının zarar görmesi ve ortadan kalkması neticesinde oluşmuş ise o zaman zarar miktarı az ise malın sahibi zararını tazmin ettirir. Zarar çok ise malın sahibi ister zararını tazmin ettirir isterse de malı kötüniyetli zilyede bırakarak malın değerini alabilir.¹⁵⁸

d. Zilyedin Semerelerden Faydalanıp Faydalanamayacağını Değerlendirilmesi

Kötüniyetli zilyet malı kendisi kullanmış ise bu durumda tazminat sorumluluğu olup olmayacağı doktrin ve Yargıtay kararlarında tartışmalıdır.¹⁵⁹

Uygulamada kabul edilen bir görüşe göre haksız zilyedin kullanımları karşılığında ödenecek bedel ecrimisil olarak ifade edilmektedir. Bu görüşe göre ecrimisil bir çeşit kira bedeli olarak değerlendirilerek beş yıllık zamanaşımına tabi olduğu kabul edilmektedir.¹⁶⁰

Yargıtay 08/03/1950 Tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında ecrimisile ilişkin talebi haksız fiil tazminatı olarak değerlendirmiş ancak bu taleplerde yine beş yıllık zamanaşımının uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşe göre bir zarar meydana gelmiş ise haksız fiil tazminatının söz konusu olacağı yani kişi zaten malı kiraya vermeyecek ise o zaman başkası tarafından kullanılması neticesinde ortada bir zarar olmadığından dolayı haksız fiil tazminatının ödenmesi gerekmeyeceği ifade edilmiştir.¹⁶¹

Doktrindeki bir kısım yazarlara göre kötüniyetli zilyedin malı kullanmasından dolayı elde ettiği menfaatin tazmin edilebilmesi için malın kiraya verilebilecek nitelikte bir mal olmasının gerektiği ifade edilmiştir. Yani bu görüşe göre kiraya elverişli olmayan bir malın kötüniyetli zilyet tarafından bizzat kullanılması halinde bu kişiden tazminat istenilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir.¹⁶² Kötüniyetli zilyet maldan dolayı kar elde etmişse bu karları da iade etmek zorundadır.¹⁶³

¹⁵⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 205, Akşit, *Mebcut*, s. 8

¹⁵⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 206.

¹⁵⁸ Topal, "İslam Hukukunda Zilyetlik", s. 198, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, s. 481.

¹⁵⁹ Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.103, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 108.

¹⁶⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 143, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.103, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.127-128, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.79, 25/05/1938 Tarihli ve 29/10 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı.

¹⁶¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 145, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.103, 08/03/1950 tarihli ve 22/4 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı.

¹⁶² Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.104, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.128, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.80, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.182.

¹⁶³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 148, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.268, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.182.

Doktrinde mevcut olan diğer bir görüşe göre kötüniyetli zilyet malı kullanmasından kaynaklı olarak maddi bir menfaat sağlamış ise malın kullanma şekline, malın sahibinin niyetine bakılmaksızın tazminat ödemesi gerektiği savunulmaktadır.¹⁶⁴

Osmanlı Hukukunda şayet zilyetliğin kazanılması haksız bir şekilde olmuş ise bu şekildeki zilyetliğin korunması da mümkün değildir.¹⁶⁵ Zilyetlik sahibi kişinin zilyetlik konusu şeyin semerelerinden faydalanıp faydalanmayacağı hususunda Osmanlı Hukukunda farklı görüşler mevcut olup, Hanifi mezhebinde zilyet iyiniyetli olsa da semerelerden faydalanamayacağı belirtilmiştir. Malı gasp eden kişi her zaman kötüniyetli olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁶ Osmanlıda da zilyetlik zilyet lehine mülkiyet karinesi teşkil eder zilyet bu durumda ispat külfetinden kurtulmuş olur.¹⁶⁷ Kötüniyetli zilyet elde etmeyi ihmal ettiği doğal ve hukuki semereler mevcut ise bu ürünlerden de sorumlu olacaktır. Bu durumlara doğal semere olan mahsullerin toplanmaması, kiraların toplanmaması, kiraya verilmemesinden dolayı ihmal edilen kira bedelleri örnek olarak verilebilir.¹⁶⁸

Malın semereleri hususunda Hanefi Mezhebine göre zilyet iyi niyetli de olsa kötüniyetli de olsa maldan elde ettiği semerelerin maliki olamayacaktır. Hanefi Mezhebine göre semereler hususunda iyi niyetli ve kötüniyetli zilyet arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır.¹⁶⁹ Mecelle Ahkam-ı Adliyye 903. maddesinde de bu durum ifade edilmiştir. Kişinin haksız olarak alıkoyduğu şeyin semerelerinin malike ait olamayacağı ifade edilmiştir. Ancak 903. maddedeki ifade metnin içeriğinden de anlaşılacağı üzere haksız zilyetler için geçerli olan bir madde olduğu söylenebilir.¹⁷⁰ Hanefi Mezhebi ve Mecelle maldan faydalanmayı tazminat konusu olarak değerlendirmemektedir.¹⁷¹

İyiniyetli zilyetlere karşı açılacak zilyetliğin iadesine ilişkin dava beş yıllık süre içerisinde açılması gerekmektedir. Beş yıllık süre geçtikten sonra iyiniyetli zilyetlere karşı zilyetliğin iadesine ilişkin dava açılmaz. Bu süre zilyetliğin davacının rızası dışında kaybedildiği anda başlamaktadır. Bu süre mahkemece re'sen dikkate alınır.¹⁷²

Zilyetlik davalarından doğan tazminatlardaki zamanaşımaları tazminatın türüne göre değişiklik arz edebilmektedir. Eşyanın zarar görmesinden veya zayi olmasından kaynaklı tazminat davalarında haksız fiile dayanan tazminat olarak değerlendirilerek iki ve on yıllık zamanaşımalarına tabi olduğu söylenebilir. İki yıllık zamanaşımı zararın ve failin öğrenilmesinden, on yıllık zamanaşımı da zararın meydana gelmesinde itibaren başlamaktadır. Zilyedin elde ettiği veya elde etmeyi ihmal ettiği semereler yönünden genel on yıllık zamanaşımının uygulanması

¹⁶⁴ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 276-277.

¹⁶⁵ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 804-808.

¹⁶⁶ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 809-810.

¹⁶⁷ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 813.

¹⁶⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 141.

¹⁶⁹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 810.

¹⁷⁰ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 810.

¹⁷¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 205.

¹⁷² Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 250, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.88, 108.

gerektiği, bu zamanaşımının da semerelerin elde edildiği anda veya eşyaya kötünietli olarak zilyet olunduğu anda başlaması gerektiği ifade edilebilir.¹⁷³

Zilyetliğe gasp veya saldırı olması durumunda açılacak davalarda kanun koyucu bazı hak düşürücü süreler öngörmüştür. Zilyet gasp ve saldırı fiillerini ve failini öğrenmesinden itibaren iki aylık süre içerisinde zilyetliği korumaya ilişkin dava açmazsa bu dava hakkını kaybedecektir. Doktrinde bazı yazarlar dava açmayı gerek görmeyip bu süre içerisinde bir talep ileri sürülmesini yeterli saymaktadır. Ancak bu görüş genel kabul görmemiştir.¹⁷⁴ Kanun koyucu gasp ve saldırı durumunda bunlarla alakalı açılacak davalarda genel hak düşürücü süre de koymuştur. Bu davalar zilyet gasp ve saldırıyı geç öğrenmiş ise de en geç gasp ve saldırıdan sonra bir yıl içerisinde açılması gerekmektedir.¹⁷⁵ İki aylık ve her halükarda bir yıllık olarak bahsedilen hak düşürücü süreler sadece geri verme ve saldırının önlenmesine ilişkin davalardaki hak düşürücü süreler olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Zararların tazminine ilişkin davaların dayanağı haksız fiil olmasından dolayı bu davalarda iki aylık ve bir yıllık hak düşürücü sürelerin değil haksız fiillere ilişkin zamanaşımının geçerli olacağı kabul edilmektedir.¹⁷⁶

Kötünietli zilyedin geri verme yükümlülüğünde kötünietli zilyedin maldan dolayı elde ettiği doğal ve hukuki semereler vardır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararında hukuki semere olan kira için on yıllık zamanaşımı olduğu ifade edilmiştir.¹⁷⁷ Ancak bazı yazarlar tarafından TMK'nin 995. maddenin, TBK 530. maddesine göre özel düzenleme olduğunu o nedenle TMK 995. maddesinin uygulandığı zaman TBK 530. maddenin uygulanamayacağını belirtmiştir.¹⁷⁸

Osmanlı Hukukunda “Kavaid-i Külliye” olarak adlandırılan Mecelle'nin ilk yüz maddesi genel kaideler koyan maddelerdir.¹⁷⁹ Osmanlı Hukuku'nun genel prensiplerinde ferdin menfaatlerini kamunun menfaatlerine üstün tutma anlayışı vardır. O nedenle kanun koyucu taşınır malikine on beş sene içinde eşyasını iyi niyetli zilyedin elinde alma hakkı tanımıştır. Çünkü bu anlayış ticari hayatı ve kamu düzenini kötü etkileyebilmektedir.¹⁸⁰ Osmanlı Hukukunda kişinin sahibi olduğu bir malın uzun süre boyunca başkası tarafından kullanılması durumunda malikin mülkiyetini kaybetmeyeceği kabul edilmektedir. O nedenle de zamanaşımı ile mülkiyet kazanılması müessesesi kabul edilmemiştir. Kısa zamanaşımı süreleri ile mülkiyet

¹⁷³ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 282-283.

¹⁷⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 99, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.107, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.200, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 186.

¹⁷⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 99.

¹⁷⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 99, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.77, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.107, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 185, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.51, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.122.

¹⁷⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 141, “Bir kimsenin başkasına ait olduğunu bildiği veya bilebilecek durumda bulunduğu bir gayrimenkulü kendi malı imiş gibi kiraya verip kiralari toplamış olması sebebiyle hak sahibinin o kimseden kiralarn alınması için açacağı davanın gerek Borçlar Kanununun 414. maddesine dayanan, gerekse Medeni Kanununun 908. maddesine dayanan bir dava olarak tavsifi mümkün olduğuna ve fakat tereddüt halinde, Borçlar Kanununun 414. maddesi hükmüne dayanan menfaatlerin devri davası sayılacağına ve bundan dolayı on yıllık müruruzamana tabi olacağına,” (Yargıtay 04/06/1958 Tarih, 1958/15 Karar, 1958/6 İçtihat sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı).

¹⁷⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 141.

¹⁷⁹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.260.

¹⁸⁰ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.260.

kazanılmasını sağlayan mevzuatların konulmasındaki gaye toplumdaki ticari hayatın aksaması toplumun genelin menfaatinin ferdin menfaatine üstün tutulmasıdır.¹⁸¹ Ancak yine de zilyet zilyetliğini kaybettikten on beş yılın sonunda dava açması durumunda yeni zilyet zamanışımı ile mülkiyeti kazanmamış olsa da malı teslim etmesi gerekmemektedir. Çünkü artık bu kadar süreden sonra önceki zilyedin malı geri alma hakkından feragat ettiği kabul edilmektedir.¹⁸²

Osmanlı Hukukunda zilyetlik zamanışımı ile mülkiyet kazanılması mümkün değildir. Bunun sebebi de Osmanlı Hukukunun genel faydadan ziyade hususi kişinin hakkının zayı olmamasına önem vermesidir. Şayet genel faydaya önem verilse idi ticari hayatın bozulmaması, ticari hayatta kişilerin her an mülkiyete ilişkin dava ile karşı karşıya gelerek elindekini kaybetme tehlikesi altında olmaması için ya doğrudan ya da kısa bir süre zamanışımından sonra iyi niyetli zilyedin mülkiyet kazanmasına ilişkin düzenleme yapılırdı.¹⁸³ Osmanlı Hukukunda hak kullanılmadığında zayı olmamaktadır. Ancak malikin eşyası gaspa uğrasa iyi niyetli zilyette on beş yıldan fazla kalsa sonra eşya asıl malike geri gelse bu durumda on beş yıllık zilyet tarafından istihkak davası açılması durumunda malın on beş yıl boyunca zilyet olan kişiye verilmesi gerekmektedir.¹⁸⁴

Osmanlı Hukukunda on beş yıldan sonra mülkiyet hakkı sahibinin zilyede karşı istihkak davası açması durumunda bu davası istihkak davası reddedilmektedir. Bu davanın kabul edilmemesinin sebebi zamanışımı ile haksız zilyedin zilyetliğini meşrulaştırmasından değil on beş yıldan daha uzun bir süre zilyetliğini geri almak amacıyla dava açılmaması durumunda kişinin bu malı alma hakkından feragat ettiği anlamı çıktığından dolayıdır. Yani zamanışımından dolayı mülkiyet sahibinin istihkak davasının red edilmesinin sebebi zilyetlikten dolayı değil mülkiyet hakkı sahibinin hakkını kullanmamasından kaynaklı olduğu söylenebilir.¹⁸⁵

Osmanlı Hukukunda gayrimenkullerde mülkiyet kazanılması sadece tapu siciline tescil yapılması koşuluyla ve tescil tarihinden itibaren olmaktadır. O nedenle uzun süre iyi niyetli zilyetlik mevcut ise bu durum kayıtlarda mevcut değil ise o durumda bu zilyedin mülkiyet kazanması mümkün değildir.¹⁸⁶ Mecellenin 1248. maddesinde mülkiyetin kazanılması yolları ayrı ayrı belirtilmiş olup bu yollar arasında zamanışımı ile kazanılması şeklinde bir yol bulunmamaktadır. Ayrıca Mecelle'nin 1674. maddesinde zamanışımı ile mülkiyet kazanılması yasaklanmıştır.¹⁸⁷ Malikiler haricinde diğer mezhepler zamanışımı yoluyla mülkiyet kazanılmasını uygun görmemektedir.¹⁸⁸

¹⁸¹ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.261.

¹⁸² Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, s.261.

¹⁸³ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 805.

¹⁸⁴ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 807.

¹⁸⁵ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 808.

¹⁸⁶ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 809.

¹⁸⁷ W. Padel ve L. Steeg, "Zaman Aşımı", (çev: Halil Cin), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, Ankara 1966, s. 815.

¹⁸⁸ Topal, "İslam Hukukunda Zilyedlik", s. 22.

Menkul ve gayrimenkul mallarda zamanaşımı Mecelle'nin 1660. maddesinde on beş yıl olarak düzenlenmiştir.¹⁸⁹ Şunu ifade etmek gerekir ki buradaki zamanaşımında üç yüz elli dört günlük ay hesabı ile yıl hesaplanmaktadır.¹⁹⁰

Hakim önünde yapılan ikrar, davalının mühür veya imzasını taşıyan yazılı senet zamanaşımının işlemlerini engellemektedir.¹⁹¹ Kişi ihtarname göndermek, protesto çekme yoluyla zamanaşımını kesemez. Zamanaşımını kesmesi için dava açılması gerekmektedir.¹⁹² Osmanlı Hukukunda taşınır eşyalarda zilyetlik iyi niyetli zilyede doğrudan mülkiyet hakkı kazandırmaktadır. Yine aynı şekilde başkasının taşınır eşyaya zilyet olması taşınır eşyanın malikinin de mülkiyet hakkını kaybetmesine neden olmamaktadır. Yani Osmanlı Hukukunda taşınırlarda zilyetlik mülkiyetin hukuki dayanağı olmadığı söylenebilir.¹⁹³

Kişinin taşınıra uzun süre zilyet olması neticesinde taşınmazın mülkiyeti kazanılmamakta ancak malikin uzun süre zilyetliğini geri almak amacıyla dava açmamasından kaynaklı olarak zilyet zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle malikin açacağı davanın reddedilmesini sağlayabilmektedir.¹⁹⁴ Ancak davalı davacının hakkını kabul ederse bu halde zamanaşımının geçmiş olması davacının dava hakkına engel olmayacaktır.¹⁹⁵ Zilyetliğin diğer bir fonksiyonu ise zamanaşımı sayesinde davaların engellenmesidir. Şayet kişi bir malın zilyetliğine zamanaşımı süresi boyunca sahip ise o zaman zilyetliğin iadesine dair kendisine dava açıldığında zamanaşımı süresine dayanarak malı iadedden kaçınabilecektir.¹⁹⁶

C. ZİLYETLİĞİN İDARİ YOLDAN KORUNMASI

Zilyetliğin idari yoldan korunmasının amacı 1963 sayılı Anayasa Mahkemesi kararında da ifade edilmiştir. Kanunun amacı taşınmazlardaki zilyetliklere karşı saldırıların çok olması bu saldırılardan dolayı asayiş ve kamunun düzenini bozulduğu, taşınmazlara yönelik saldırıların sonucundaki olaylardan dolayı vatandaşların canlarını kaybettikleri o nedenle taşınmazlardaki zilyetliklere saldırıların önlenmesi amacıyla kanunun yürürlüğe girdiği ifade edilmiştir.¹⁹⁷

Türk Hukukunda ve Osmanlı Hukukunda zilyetliğin idari yoldan korunması durumu sadece gayrimenkuller açısından geçerlidir. Menkul eşyalarda zilyetliğe olan müdahalelerde bu müdahalenin idari yoldan korunması mümkün değildir. Zilyetliğin idari yoldan korunması hususu ayrı bir kanunda düzenlenmiştir. Bu düzenleme Türk Medeni Kanunu'ndaki

¹⁸⁹ Padel ve Steeg, "Zaman Aşımı", s.816.

¹⁹⁰ Padel ve Steeg, "Zaman Aşımı", s. 817.

¹⁹¹ Padel ve Steeg, "Zaman Aşımı", s. 818, *Fetavayi Hindiyeye Ansiklopedik İslam Fıkhı*, s.45.

¹⁹² Padel ve Steeg, "Zaman Aşımı", s. 820.

¹⁹³ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 813.

¹⁹⁴ Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, s. 813, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 196.

¹⁹⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 196.

¹⁹⁶ Topal, "İslam Hukukunda Zilyetlik", s. 60, Osmanlı Hukukunda zamanaşımın istinası mevcuttur. Şayet kişi malı Mekke'de Harem sınırları içerisinde bulmuş ise bu malın bulunduğu sürekli ilan edilmesi gerekmektedir. Çünkü malını orada kaybeden kişi oranın güvenli bir yer olduğunu bildiğinden dolayı uzun yıllar sonra da gelebilmektedir. (Halil Güneç, *Büyük Şafii İlmihali*, İstanbul, İlim Yayınları, 1984, s. 409).

¹⁹⁷ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 101, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.77-78, Nomer Ergüne, *Eşya Hukuku*, s. 62, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.181, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 190, Ertaş, *Eşya Hukuku*, s.52, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.124, Anayasa Mahkemesinin 21/02/1963 tarihli 274/40 esas sayılı kararı.

düzenlemelere alternatif olarak düzenlenmiştir. Gayrimenkulündeki zilyetliği ihlal edilen kişi ister zilyetliğini idari yoldan koruma yoluna gider isterse Türk Medeni Kanunu kapsamında dava yoluyla koruma yoluna gider. Ancak zilyetliğin idari yoldan korunması yöntemi dava oluna göre daha hızlı sonuç doğurabilmektedir.¹⁹⁸ İdareden men kararı alınması durumunda zilyetliğe müdahale edildiği kabul edilerek zilyetliğin korunmasına ilişkin dava açılabilir.¹⁹⁹

Zilyetliğin idari yoldan korunmasına ilişkin kararlara karşı idari yargı yolu açıktır. Ancak açık bariz yazı ve hesap hataları karar veren makam tarafından tashih edilebilir.²⁰⁰ 3091 Sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanununun 13. maddesinde bu idari işlemler hakkında idari yargıya başvurulması durumunda yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceği düzenlenmiş ise de Anayasa Mahkemesi'nin 3/6/2010 tarihli ve 2008/77 Esas, 2010/77 Karar Sayılı Kararı ile bu düzenleme iptal edilmiştir. Bu iptal kararı ile birlikte zilyetliğin korunmasına ilişkin idarece verilen karara karşı idari yargı yoluna başvurulması durumunda yürütmenin durdurulması talebinde bulunulabilecektir.²⁰¹ Kişiler idarece verilen karara karşı idari yargıda dava açabileceği gibi taşınmaz uyuşmazlığı ile ilgili adli yargı mercilerinde de dava açabilmektedir.²⁰²

Saldırı gerçekleştiren kişi taşınmaz üzerinde ekim yapmış, tesis veya değişiklikler yapmış ise bu durumda bunlarla ilgili genel mahkemelerde dava yoluna gidilmesi gerekmektedir. Çünkü zilyetliğin idari yoldan korunması yolunda sadece saldırı sona erdirilmektedir. Bunun haricinde taşınmazın üzerindekiyle ilgili herhangi bir karar verilmesi mümkün görülmemektedir.²⁰³

Taşınmaz üzerindeki zilyetliğe müdahaleden dolayı taraflardan birisi mahkemeye başvurmuş ise, yani olay mahkemeye taşınmış ise bu durumda 3091 Sayılı Kanun kapsamında karar verilmek suretiyle zilyetliğin idari yoldan korunması mümkün değildir. Uyuşmazlık alakalı kararı adli yargı mercilerinin vermesi gerekmektedir.²⁰⁴

Zilyetliğin idari yoldan korunması amacıyla başvuruda bulunabilmek için kanun koyucu altmış gün ve bir yıllık süreler öngörmüş olup bu sürelerden sonra zilyetliğin idari yoldan korunması mümkün değildir.²⁰⁵

¹⁹⁸ Akipek, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, s. 242, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.77, Esener ve Güven, *Eşya Hukuku*, s.109, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 141, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.124, Ayhan, Uçar, "Zilyetliğin İdari Yoldan Korunmasında Yetkili Makam, Başvuru Ve İdari Soruşturma Usulü", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 3-4, 2008, s. 281-282, Erman, *Eşya Hukuku Dersleri*, s. 20, Ünal ve Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, s.185, Detaylı bilgi için bakınız: Uçar, *Zilyetliğin İdari Yoldan Korunmasında Yetkili Makam, Başvuru Ve İdari Soruşturma Usulü* 281-312. Sayfalar arası.

¹⁹⁹ Sınmaz; Karataş, *Zilyetlik Nedeniyle Gayrimenkul Hukuk Davaları*, s. 498.

²⁰⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 102, Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara, s.79, Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, s.130.

²⁰¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 103, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 198.

²⁰² Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 103.

²⁰³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 103, Antalya, *Eşya Hukuku Cilt II*, s. 191.

²⁰⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 103.

²⁰⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 102.

Osmanlı Hukukunda ahlak ve hukuk kurallarının uygulanması kişilerin inisiyatifine bırakılmamış idarece bu durumlar denetlenmektedir. Denetimin sağlanması için hisbe teşkilatı kurulmuş olup bu teşkilatın İslam Hukuku kurallarının uygulanmasının denetlenmesine ilişkin görevleri de mevcuttur.²⁰⁶

Osmanlıda zilyetliğin idari yoldan korunması işini “Hisbe Teşkilatı” yürütmüştür.²⁰⁷ İslam Hukukundaki hisbe teşkilatının zilyetliğin idari yoldan korunmasına ilişkin görevlerinin olduğu söylenebilir.²⁰⁸ Bu teşkilatın ve zilyetliğin idari yoldan korunmasına ilişkin hisbe teşkilatı benzeri teşkilatların tamamı zilyetliğini kaybeden kişinin hızlı bir şekilde zilyetliğini kazanmasını sağlayıp haksız zilyetliğin önüne geçmeyi amaçlamaktadır.²⁰⁹ Hisbe teşkilatının görevleri genel olarak kamu hukuku alanında toplumun ahlakını ve kamu düzenini korumaya yönelik olduğu söylenebilir.²¹⁰

SONUÇ

Çalışmada zilyetliğin korunması yolları Osmanlı Hukukunda ve Türk Hukukunda karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Türk Hukukundaki zilyetliğin türleri ile Osmanlı Hukukundaki zilyetliğin türlerinin genel itibariyle benzer mahiyette olduğu, Osmanlı Hukukunda zilyetlik konusu genel olarak içtihadî olarak karşılaşılan sorunlar üzerine değerlendirilmişken Türk Hukukunda ise zilyetlik konusu daha çok sistemleştirilmiştir. Zilyetliğin korunması yolları meşru savunma, zilyetliği korumaya yönelik davalar ve zilyetliğin idari yoldan korunması şeklinde ifade edilebilir. Genel itibariyle hem Osmanlı Hukuk sisteminde hem de Türk Hukuk sisteminde aynı zilyetliğin korunması yollarının olduğu ancak zilyetliği korumaya yönelik davalar yönünden farklılıkların olduğu, yine zilyetliğin idari yoldan korunmasında da kurumlar ve işleyiş yönünden farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır. Zilyedin iade yükümlülüğüne ilişkin de zilyedin iyi niyetli ve kötüniyetli olmasına göre ayırım yapıldığı anlaşılmıştır.

Hangi tür zilyetliğin korunacağına ilişkin farklı sistemlerin olduğu, bazı sistemlerde Türk Hukuk sisteminde olduğu gibi zilyetliğin arkasında hak olup olmadığına bakılmaksızın sırf zilyetlik olmasından dolayı korunmaktadır. Bazı sistemlerde de Osmanlı Hukukunda olduğu gibi zilyetliğin korunabilmesi için zilyetliğin haklı zilyetlik olması gerekmektedir. Zilyetliğin hakka dayanıp dayanmadığına bakılmaksızın korunması gerektiğini düzenleyen hukuk sistemleri kamu düzeninin, toplumsal huzurun sağlanması amacıyla sırf zilyetliği korumayı tercih etmektedir. Zilyetliğin hakka dayanması gerektiğini belirten sistemlerde de kişinin hakkına büyük önem verildiği, çeşitli nedenlerle hiç kimsenin hakkına hanel gelmeyeceğini savundukları anlaşılmıştır. Osmanlı Hukuk sistemindeki zilyetliğin korunması yollarının izlerinin genel itibariyle Türk Hukuk sisteminde de görüldüğü benzer yönlerinin çok fazla olduğu anlaşılmaktadır.

²⁰⁶ Habergetiren ve Yalnız, *Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı*, s. 284-285.

²⁰⁷ Karaman, Mukayeseli *İslam Hukuku 3. Cilt*, s.188, Topal, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 419 (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zilyedlik> : Erişim Tarihi: 24.09.2022).

²⁰⁸ Topal, “İslam Hukukunda Zilyedlik”, s. 165, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 197.

²⁰⁹ Topal, “İslam Hukukunda Zilyedlik”, s. 165, Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, s. 196.

²¹⁰ Habergetiren, ve Yalnız, *Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı*, s.283.

Türk Hukukunda hakka dayanmayan zilyetliğin korunmasındaki amaç genel itibariyle kişilerin huzur ve güvenliğinin sağlanması, toplumsal düzenin sağlanması olsa da hırsızın, malı hak sahibinden zorla almış ancak görünürde zilyet olan kişinin, zilyetliğinin korunmasının genellikle mülkiyet hakkı sahibi olan önceki zilyede malının teslim edilmeyip hali hazır zilyedin geçici süre de olsa zilyetliğinin korunmasının mülkiyet hakkı sahibinin mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirilebilir.

Osmanlı Hukukunda tanık delili önemli bir delil olarak karşımıza çıksa da toplumumuzdaki ahlaki bozulmalar, dini hassasiyetlerdeki azalmalardan, kul hakkı hususundaki hassasiyetlerdeki azalmalardan kaynaklı olarak insanların kendilerinin veya tanıdıklarının menfaatlerini korumak amacıyla tanıklık aşamasında yalan söyleyebildikleri uygulamada karşılaşıldığından dolayı Türk Hukukunda Osmanlı Hukukundan farklı olarak tanık deliline şüphe ile bakılarak yan delillerle desteklenmediği sürece tanık deliline fazlaca önem atfedilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Mal aynen mevcut değil ise Osmanlı Hukukunda malın gasp yer ve zamanındaki değerine göre Türk Hukukunda ise geri verme anındaki değerine göre karşılığı hak sahibine ödenmektedir. Enflasyonun fazla olduğu yerlerde malın gasp anı ile geri verme anındaki değerleri arasında büyük fark olabileceği dikkate alınarak malın geri verme anındaki değerinin hak sahibine ödenmesinin hakkaniyete daha uygun olduğu değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akipek Jale G, *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972.
- Akşit Mustafa Cevat, *Mebzur*, İstanbul, Gümüşev Yayıncılık, 2008.
- Ansay Sabri Şakir, *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*, Ankara, İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik Kollektif Ortaklık, 1954.
- Antalya Gökhan, *Eşya Hukuku Cilt II*, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2018.
- Ayan Mehmet, *Eşya Hukuku I Zilyetlik Tapu Sicili*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016.
- Aydın Mehmet Akif, "Kanunnameler ve Osmanlı Hukuku'nun İşleyişindeki Yeri", *Osmanlı Araştırmaları*, Cilt 24, Sayı 24, 2004, s.37-46.
- Barutçu Ecenur, "Roma Hukukunda Zilyetliğin Korunmasına Yönelik Hukuki Çare: Interdictum", *Yaşar Hukuk Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2021, s.189-205.
- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, *Türk Hukuk Lügati*, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1991.
- Berki Ali Himmet, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye)*, İstanbul, Hikmet Yayınları, 1990.
- Bilmen Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul, Bilmen Basım ve Yayınevi, 1986.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul, Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1986.
- Cardahi Choueri, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, Çev., Halil Cin, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 1966, 799-813.
- Cardahi Choueri, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik İkinci Kısım Zilyetlik Davaları*, Çev., Halil Cin, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, 1968, s.239- 261.
- El-Hin Mustafa, Mustafa El Buğa ve Ali Eş-Şerbeci, *Büyük Şafii Fıkhı*, İstanbul, Arslan Yayınları, 1994.
- Erman Hasan, *Eşya Hukuku Dersleri*, İstanbul, Der Yayınları, 2017.
- Ertaş Şeref, *Eşya Hukuku*, İzmir, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2012.
- Esener Turhan ve Kudret Güven, *Eşya Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019.
- Fetavayi Hindiyeye Ansiklopedik İslam Fıkhı*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1986.
- Güvenç Halil, *Büyük Şafii İlmihali*, İstanbul, İlim Yayınları, 1984.
- Habergetiren Ömer Faruk ve İshak Yalnız, "Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı", *Journal of Social Sciences and Humanities*. Cilt 5, Sayı 2, 2021, s. 280-296.
- Karaman Hayreddin, *Mukayeseli İslam Hukuku 2. Cilt*, İstanbul, İz Yayıncılık, 2001.
- Karaman Hayreddin, *Mukayeseli İslam Hukuku 3. Cilt*, İstanbul, İz Yayıncılık, 2001.
- Keskin Mehmet, *Şafii Fıkhı II*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Kılınc Ahmet, "The Influence Of The Ottoman State On Islamic Law". Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, Sayı 2022-2, 2022, s. 547-580.
- Mahmutoglu Yakup, "İslâm Hukukunun Kazuistik Yapısı Üzerine", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2012, s.131-151.
- Nomer Haluk Nami ve Mehmet Serkan Ergüne, *Eşya Hukuku*, İstanbul, On iki Levha Yayınları, 2019.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay- Özdemir, *Eşya Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020.

- Osmanoğlu Karahasanoğlu Cihan, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye'nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Cilt 29, Sayı 29, 2011, s.93-124.
- Otaçı Cengiz, "Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Zilyetliğin Korunması", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 0, Sayı 10, 2012, s. 537-567.
- Örsten Esirgen Seda, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Hukukunda Kanunlaştırma Hareketleri" Adalet Dergisi, Cilt 0, Sayı 62-63, 2019, s. 429-480.
- Örsten Seda, *Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Feva Mecmuaları*, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt 0, Sayı 4, 2007, s. 29-40.
- Özdemir Recep, *Mecelle'de Eşya Hukuku*, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Cilt 13, Sayı 26, 2020, s. 121-142.
- Özlük Betül, "Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 1, 2019, s. 139-166.
- Padel W. ve L. Steeg, "Zaman Aşımı", Çev. Halil Cin, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 1966, s. 815-821.
- Sert Sütçü Selin, "Dolaylı- Dolaysız Zilyetlik Kavramlarının Ayırt Edilmesi", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2019, s. 259-284.
- Sınmaz Burhan ve İzzet Karataş, *Zilyetlik Nedeniyle Gayrimenkul Hukuk Davaları*, Ankara, Yetkin Yayınevi, 1989.
- Sirmen A. Lale, *Eşya Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019.
- Şengül Eda Şahin, "Türk Medeni Kanunu Kapsamında Taşınırlarda Zilyetliğin Korunması" Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, 2022, s. 169-206.
- Şentürk Lütfi ve Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Topal Şevket, "İslam Hukukunda Zilyetlik", Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, 2000.
- Topal Şevket, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Araştırmaları Merkezi, 2013.
- Uçar Ayhan, "Zilyetliğin İdari Yoldan Korunmasında Yetkili Makam, Başvuru Ve İdari Soruşturma Usulü", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 3-4, 2008, s. 281-312.
- Üçok Coşkun, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 1947, s. 48-73.
- Ünal Mehmet ve Veysel Başpınar, *Şekli Eşya Hukuku*, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018.
- Yavuz A. Fikri, *Açıklamalı-Muameleli İslam İlmihali İslam Fıkhı ve Hukuku*, İstanbul, Çile Yayınevi, 1963.

İnternet Kaynakları

- <https://dergipark.org.tr/tr/>
- <https://diyarbakirsicilleri.name.tr/>
- <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>
- <http://www.kuranikerim.com/mdiyamet/nisa.htm>
- <https://www.osmanlica.com/tr/dilceviri/translate>